

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI ve ÖĞRETİMİ BİLİM DALI

ÖMER SEYFETTİN HİKÂYELERİNDE EĞİTİM OLGUSU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İsmail YILMAZ

ÇANAKKALE
Haziran, 2014

**T.C.
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Eğitim Programları ve Öğretimi Bilim Dalı**

Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Eğitim Olgusu

**İsmail YILMAZ
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. Elmaziye TÖRE TEMİZ**

**Çanakkale
Haziran, 2014**

Taahhütname

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Eğitim Olgusu” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve değerlere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih
15.10.2014

İsmail YILMAZ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Onay

İsmail YILMAZ tarafından hazırlanan çalışma, 27/06/2014 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda jüri tarafından başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Referans No : 10044973

	Akademik Unvan	Adı SOYADI	İmza
Danışman	Yrd.Doç.Dr.	Elmaziye TÖRE	
Üye	Yrd.Doç.Dr.	Mustafa Aydın BAŞAR	
Üye	Yrd.Doç.Dr.	Hulusi GEÇGEL	

Tarih: 20.08.2014

İmza:

Doç.Dr. Ajda KAHVECİ
Enstitü Müdürü

Önsöz

Öğretmenliğimin 5. Yılında 1999 yılının güz döneminde büyük bir heyecan ve umutla başladığım Yüksek Lisans eğitim süreci, uzun bir zaman dilimini kapsamış olsa da nihayete erdirmenin şahsım adına mutluluk verici olduğunu söylemek isterim.

Sınıf öğretmenliği görevinde olmam nedeniyle Milli Eğitim Bakanlığı mevzuatının kısıtlayıcı yönü ve üniversitenin devam zorunluluğu ikileminde zaman zaman kesintiye uğrayan bu süreç, meslektaşlarıma karşı bana her zaman avantajlar sağladı. Çünkü gerek öğretmenlik, gerekse 2002 yılından beri yürüttüğüm yöneticilik döneminde eğitim bilimlerinin yeniliklerinden faydalanarak ve bunları insanlığın yararına kullanma imkânını elde ettim.

Bu süreçte kazanmış olduğum bilgi ve birikim, şuan yürüttüğüm Gönen İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü görevinde de farklı ve faydalı uygulamaları gerçekleştirme becerisini sundu.

Rahmetli Yrd. Doç. Dr. Mehmet URAL ile başladığımız eğitim döneminde Yrd. Doç. Dr. Elmaziye TÖRE' nin saygı değer hocamızın asistanı olması ve şu anda ise danışman hocam olması benim için çok anlamlıdır.

Yine Danışmanım Yrd. Doç. Dr. Elmaziye TÖRE'nin Ömer Seyfettin hikâyeleri üzerine bir tez çalışması önerisi, hikâyecimizin görev yaptığım bu topraklarda doğmuş ve çocukluğunu yaşamış, olması araştırmacı ve araştırılan arasında bir kesişme noktası oluşturdu.

Yüksek Lisans öğrenim sürecinde şahsımda katkıları ve etkileri olan Prof. Dr. Remzi KINCAL'a, Doç. Dr. Salih UŞUN'a, Doç. Dr. Hülya GÜVENÇ'e, Yrd. Doç. Dr. Gürkan ERGEN'e, Yrd. Doç. Dr. Mustafa Aydın BAŞAR'a, çok teşekkür ederim.

Bu dönemde bilgi ve tecrübe birikimi ile beni yönlendiren, öğrencilerine her zaman insani yönüyle yardımcı olan tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Elmaziye TÖRE'ye şükranlarımı sunuyorum.

Yüksek lisans sürecimin uzun sürmesine rağmen, her zaman sabır ve anlayış gösteren eşim Nebahat Yılmaz'a teşekkür ederim.

Özet

Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Eğitim Olgusu

Ömer Seyfettin, edebiyatımızın en fazla okunan eserlerini vermiş bir hikâyecimizdir. Eserleri dönemin çalkantılı yıllarının bir yansımasıdır. İlk defa hikâyeye yazarlığı onunla birlikte meslek ve tür haline gelmiştir. Balkan ve Birinci Dünya Savaşında bizzat mücadele eden ve mağlubiyetlerin acısını yüreğinde hisseden hikâyeci, kurtuluşun ancak milli ve manevi duyarlılıklara sahip bir nesil ile mümkün olacağına inanmıştır. Bu sebeple eserlerinde yitirilen kültürel değerlere dikkat çekmiştir.

Eserlerinde çocuk kahramanları konuşurarak milli şuuru uyandırmayı hedeflemiştir. Ayrıca Osmanlı tarihinin kahramanlık hikâyelerinden yola çıkarak milletin güven duygusunu artırmayı amaç edinmiştir. Bunun yanında toplumdaki yanlış batılılaşmayı ve hurafeleri de en sert biçimde hicvetmiştir.

Bu çalışmada, Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde eğitime bakış açısı ortaya konmuştur.

Anahtar Sözcükler: Ömer Seyfettin, hikâyeye, eğitim, olgu, değer

Abstract

Education Phenomenon in Ömer Seyfettin's Stories

Ömer Seyfettin is a story writer who wrote the most-read works of our literature. His works are the reflection of the turbulent years of his time. Story writing became a profession, and story became a literary genre for the first time with him. Ömer Seyfettin, who fought both in Balkan Wars and The First World War, felt the deep sorrow of defeat in his heart, and he believed that salvation would only be possible with a generation having strong national and moral values. Because of this, in his works he drew attention to improprieties and sometimes used a critical style.

When we look at the themes he handles in his works, we see that he aims to awake the national conscience and educate children by using child heroes in his stories. He also aims to enhance self-confidence of the nation by making use of the heroic stories of the Ottoman history. Besides, he harshly criticized the improper westernization and superstitions among the nation.

In this study, it is discussed in the stories of Ömer Seyfettin's educational phenomenon.

Key words: Ömer Seyfettin, story, education, phenomenon, moral values

İçindekiler

Önsöz	ii
Özet	iv
Abstract	v
İçindekiler	vi
Bölüm I: Giriş.....	1
Problem Durumu	1
Eğitim Olgusu	3
Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Eğitim Olgusu	6
Eğitimin Amacı	8
Eğitimde Toplumsal ve Tarihsel Temellere Dayanmanın Zorunluluğu.....	13
Araştırmanın Amacı	16
Araştırmanın Önemi	16
Araştırmanın Sınırlılıkları	19
Bölüm II: Ömer Seyfettin'in Hayati ve Eserleri	20
Hayatı	20
Kişiliği	22
Fikirleri	25
Eserleri	28
Bölüm III: Yöntem	30
Araştırmanın Modeli	30
Evren ve Örneklem	31
Verilerin Toplanması	31
Verilerin Analizi ve Yorumlanması	32
Bölüm IV: Bulgular ve Yorumlar	33
Hikâyelerde Yer Alan Eğitim Ortamları	33
Eğitim Programı ve İşlenişi	34
Hikâyelerde Yer Alan Disiplin Anlayışı	35
Hikâyelerde Yer Alan Öğretmen-Öğrenci İlişkileri	36
Cahillik ve Cehaletten Uzak Durma	42
Muallimler ve Talebeler	49
Okullar	57
Dini ve Ahlaki Değerler	59
İbadet	59
Merhamet	63
Adalet	63
Cömertlik	64
Arlanma	65
Arkadaşlık	67
Vefa	67
Alçak Gönüllük	68

Yumuşak Huyululuk.....	69
Milli Değerler.....	70
Vatan ve Millet Sevgisi	70
Konukseverlik.....	71
Cesaretli Olma	72
Bölüm V: Sonuç ve Öneriler	74
Eğitim Öğretim Ortamlarıyla İlgili Sonuçlar	75
Çocuklara Kazandırılacak Olumlu Alışkanlık ve Tutumlar Açısından Sonuçlar	76
Öneriler	78
Öğretmenlere ve Velilere Öneriler	78
Eğitim Programlarına Yönelik Öneriler	78
Kaynakça.....	87

Kısaltmalar Listesi

B.E.1.: Bütün Eserleri Ferman

B.E.2.: Bütün Eserleri Bomba

B.E.3.: Bütün Eserleri Beyaz Lale

B.E.4.: Bütün Eserleri Diyet

B.E.5.: Bütün Eserleri Efruz Bey

B.E.6.: Bütün Eserleri Falaka

B.E.7.: Bütün Eserleri Forsa

B.E.8.: Bütün Eserleri Kaşığı

B.E.9.: Bütün Eserleri Kütük

B.E.10.: Bütün Eserleri Topuz

C: Cilt

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

s.: Sayfa

S.: Sayı

TDK: Türk Dil Kurumu

Bölüm I: Giriş

Bu çalışmada Ömer Seyfettin'in eğitim içerikli hikâyelerinde yer alan eğitim-öğretim süreçleri, eğitim ortamları ve eğitim sisteminin iki asli unsuru olan öğretmen ve öğrenci ile hikâyelerdeki eğitici unsurlar incelenmiştir. Bu araştırmadaki eğitici unsurlar kavramının karşılığı, Türk Milli Eğitim Temel Kanunu'nun Genel Amaçlar başlığı altında yer alan ilkelerdir. Alt bentler incelendiğinde birinci madde milli, ahlaki, manevi, kültürel değerlerden, vatan ve millet sevgisinden, insan haklarından, sorumluluk sahibi bireylerden bahsederken, ikinci maddenin sağlıklı kişilik ve karakterde, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler yetiştirmekten bahsettiği, son maddede ise hem kendisini mutlu edecek, hem de toplumun mutluluğuna katkı yapacak meslek sahibi insan olmaları üzerinde duran amaçları hedef gösterdiği görülmektedir. Bu hedefler Ömer Seyfettin'in hikâye kahramanları üzerinden vermeye çalıştığı değerlerdir.

Problem Durumu

Eğitimin felsefi manada ilk amacı geçmişten bu güne üretilen kültürün gelecek kuşaklara aktarılmasıdır. Bu manada Ömer Seyfettin eserleriyle büyük bir eğitim görevini de ifa etmiştir. Bunu yaparken milli değerlere bağlı kalmıştır. Ancak konuyu işlerken eğitimin aksayan yönlerini, yitirilen değerleri öne çıkarmış fakat nasıl olması gerektiğine dair herhangi fikir ileri sürmemiştir. Adeta bu alanın eğitimciler tarafından doldurulmasını istemiştir. Yani teşhis koymuş ancak çözümünden doğrudan bahsetmemiştir.

Ömer Seyfettin'in yaşadığı dönem Osmanlı Devletinde eğitim reformlarının hız kazandığı Meşrutiyetle birlikte devletin en fazla okullaşma oranına ulaştığı bir dönemdir. Bu

dönem ayrıca devletin yüzyıllarca tebaası olarak yaşayan Balkan milletlerinin milliyetçilik rüzgârıyla bağımsızlık mücadelesine giriştiği bir dönemdir. Bu mücadele Türk milletine büyük ıstıraplar yaşatırken, dönemin aydınlarının memleket meselelerine çözüm arayışıyla çeşitli akımlara sürüklendiği bir dönemdir. Bilhassa Balkan Savaşıyla elden çıkan bu ata yadigârı 600 yıllık topraklar aydınların milliyetçilik fikirleri etrafında kümelenedikleri bir devri başlatmıştır.

Ömer Seyfettin tüm bu yaşananların en yakın şahidi olarak bu savaşta yer almış Osmanlı Devletinin, sırtından hançerlenişine tanık olmuştur. Tüm bunlar yazara tek kurtuluşun vatan millet sevgisiyle yetişmiş bireylerde olduğu algısını yaratmıştır. Ülkenin kurtuluşunu eğitim yoluyla nitelikli insan yetiştirmekte görmüştür. Bu düşüncesini hikâyelerine, makalelerine ve şiirlerine yansıtmıştır.

Batılı tarzda gerçekçi hikâyenin çeşitli örneklerini veren, Türk Edebiyatının en çok okunan yazarlarından biri olan ve ders kitaplarında en çok yer alan Ömer Seyfettin, hikâyeleri yoluyla eğitim öğretim anlayışındaki yanlışları, tutarsızlıkları eleştirmiştir. Bu çalışmada öğretmen, öğrenci tiplerini, okulların fiziki durumu ve hikâyecinin eserleri aracılığıyla vermek istediği değerler de incelenmiştir.

Değer, bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlâkî ilke ya da inançlardır (MEB, 2004, s. 38).

Ömer Seyfettin hikâyeleri aynı zamanda çocuklarda karakter gelişimine de hizmet eder niteliktedir. Hikâyelerinde milli manevi değerler, vatan millet sevgisi, kültürel değerlere

bağlılık gibi değerleri işlemiştir. Bunun yanında toplumun cehalet kaynaklı yanlış inanışlarıyla da mücadele içindedir.

Türk Eğitim tarihi açısından belli bir dönemin eğitim şartlarının, eğitim sorunlarının ve bu sorunların açtığı sosyal sorunların anlaşılabilmesi için edebi eserlerin incelenmesi önemli veri kaynaklarıdır. Bu sebeplerle Ömer Seyfettin'in hikâyelerinin eğitim açısından tahlili önem arz etmektedir

Çalışmaya Ömer Seyfettin'in 103 hikâyesi incelemeye dahil edilmiştir. Bu hikâyelerdeki eğitim süreçleri, muallim ve talebe tiplmeleri, okullar, din ve ahlak eğitimi, günümüz eğitim kavramları ile tek tek irdelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Eğitim Olgusu

İnsanın doğuştan getirdiği yetilerini geliştirerek daha değerli kılmak, onu çevresine daha faydalı hale getirmek için yapılan eğitim faaliyetleri çok eski tarihten günümüze insanlığın üzerinde durduğu bir olgudur. Toplumların yaşadıkları kültürü, ürettikleri değerleri, gelecek nesillere aktarmak, hayatı anlamlı kılan değerleri vermek için, en önemli araç eğitimidir. Toplumlar bazen yaygın eğitim bazen de örgün eğitim yoluyla eğitim imkânlarından faydalanmışlardır. Tarihsel süreçte sistemli bir eğitimin ulaştığı kitleler günümüzdeki kadar olmasa da eğitim faaliyeti tüm zamanlarda ve toplumlarda vara gelmiştir.

Türkçe sözlükte eğitimin birinci anlamı “Belli bir bilim dalı veya sanat kolunda yetiştirme, geliştirme ve eğitme işi”, ikinci anlamı ise “Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine,

kişiliklerini geliştirmelerine yardım etme, terbiye” (TDK, 2005, s. 605-606) olarak açıklanmıştır.

Genellikle her eğitimci “eğitim” kavramına farklı tanımlar getirmiştir. Tezcan (1991, s. 4)’a göre “Eğitim, bireyin yaşadığı toplumda yeteneğini, tutumlarını ve olumlu değerdeki diğer davranış biçimlerini geliştirdiği süreçler toplamıdır.” Bir başka tanımında ise “Bireyin davranışında, kendi yaşantısı yoluyla ve amaçlı olarak istendik davranışlar meydana getirme sürecidir.” (Ertürk, 1972, s. 8) denmektedir.

Tezcan, birinci tanımında eğitimin sosyal ve toplumsal yönüne vurgu yapmıştır. Bireysel manada eğitimi, çevrenin değerlerine uyum süreci olarak görmektedir. Bu tanımıyla eğitimin başarılı insan tipinden çok, değerli insan tipini hedeflediği anlaşılmaktadır. Bu tarz bir yaklaşım belki de eleştiri konusu olan akademik eğitim sistemimize bir yol gösterici olacaktır. Çünkü bilgi çağının ve modernitenin getirmiş olduğu toplumsal sorunların çıkış yollarından biri de toplumun milli ve manevi değerlerinin bireylerde karşılığının olmasıdır.

Eğitim tanımındaki en belirgin anlam ise kasıtlı kelimesinde saklıdır. Kasıtlı eğitimin anlamı ise, programlı ve belli hedefleri olan bir eğitim faaliyetini belirtmektedir. Bu insanda meydana getirilecek kültürel değişimi ifade eder. Ertürk (1972, s. 8) Eğer belli bir eğitim maksadıyla düzenlenmemiş bir ortamdaki uyarıcılar bireyde davranış değişikliği meydana getirmişse, böyle bir değişim sürecine kendiliğinden kültürlenme denilebilir. Öte yandan kültürleyici uyarıcılar belli bir davranış değiştirme maksadıyla tertiplenerek belli bir bireye yöneltilmiş ise, kültürlemenin özel bir biçimi olan kasıtlı kültürlemeden yani eğitimden söz edilebilir.

Başaran'a (1999, s. 141) göre eğitim, yeni kuşakların toplumsal yaşamda yer almaları için, gereken bilgi, beceri ve anlayışlar elde etmelerine ve kişiliklerini geliştirmelerine yardım etmek etkinliğidir. Eğitim önceden saptanmış amaçlara göre insanların davranışlarında belli gelişmeler sağlamaya yarayan planlı etkiler dizgesidir.

Her toplumun hatta her insanın kendine özgü bir felsefesi vardır. Bu felsefe nelerin doğru, iyi, güzel ve gerçek olduğu ile ilgili inançları, görüşleri, idealleri ve insanların doğru olarak kabul ettikleri varsayımları kapsar. Toplumun felsefesi değişik alanlardaki faaliyetleri etkiler ve nitelendirir (Fidan, 1993, s. 104).

Eğitim, her felsefi sisteme ve psikolojik yaklaşıma göre değişik şekillerde tanımlanmıştır. Bu tanımların pek çoğu eğitime amaç yüklemiştir. İdealistler eğitimi Allah'a ulaştırma süreci için yapılan etkinlikler, Realistler insanı toplumun başat değerlerine göre yetiştirme süreci, Marksistler çelişkiyi en aza indirip üretimde bulundurma süreci, Pragmatistler, yaşantılar yoluyla kişide istendik davranış değişikliği oluşturma süreci, Varoluşçular ise insanı sınır duruma getirme süreci olarak ele almışlardır (Sönmez, 2004, s. 2).

Bahsi geçen felsefi yaklaşımların toplum üzerinde meydana getirmiş olduğu etkiler eğitim sistemlerini de şekillendirmiştir. Bu felsefi yaklaşımların meydana getirdiği siyasi oluşumlar eğitim sistemlerine yön vermiştir. Eğitim sistemleri bu felsefi akımların tanımladığı ideal insan tipi üzerine inşa edilmiştir. Felsefi akımların ideal insan tipine ulaşmada tek araç eğitim olduğu anlaşılmaktadır.

Senemoğlu'na (2012, s. 86) göre "Eğitim ister kasıtlı olarak okullarda yapılsın (formal eğitim) isterse gelişigüzel bir biçimde bireyin içinde yaşadığı tüm çevrede yapılsın (biçimsel

olmayan eğitim), sadece istendik nitelikte davranış değişmelerinin oluşturulmasını yani geçerli öğrenmeleri kapsar.” Bu ifade eğitimin kabul gören, teşvik ve takdir edilen, toplum nezdinde karşılığı olan davranışları kapsadığını belirtmektedir. Aksi durumlar ise genel geçerliliği olmayan düzeltilmesi gereken davranışlardır. Ayrıca Senemoğlu bu ifadesinde eğitimin formal ve informal kavramalarıyla örgün ve yaygın eğitim sisteminin birbirlerini tamamlayan mütemmim birer cüz olduğunu ifade etmektedir.

Eğitim yukarıda tanımlandığı gibi ele alış bakımından farklı şekillerde yorumlanabilir ve tanımlar çoğaltılabilir. Ülkemizde yaygın olarak kullanılan eğitim tanımı “Eğitim, bireyin davranışlarında kendi yaşantıları yoluyla planlı ve kasıtlı istendik değişiklikler meydana getirme sürecidir.” (Ereş, 2007, s. 4) ifadesi olduğu söylenebilir.

Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Eğitim Olgusu

Kavcar'a (1999, s. 2) göre edebiyat ve eğitim, insanla ve insan topluluklarıyla ilgilenip uğraşma bakımından birbirini tamamlayan, birbiriyle yakından ilişkili olan iki alandır. Çünkü edebiyatın da eğitimin de konusu insandır. İnsanoğlunun yeryüzündeki serüvenleri, doğal ve toplumsal çevresiyle ilişkileri, sağlıklı bir yaşayış özlemi, bu iki alanın ortak konusunu oluşturur. Birbirinden ayrı olan, birbirinden habersiz ve kendi dünyasında yaşayan insanları ruh ve zevkçe birleştiren köprüyü ise edebiyat kurar.

Karaşah'a (2009, s. 18) göre, edebiyat eserlerinin, toplumların maddi ve manevi bütün değerlerini dünden bugüne taşıyan sihirli söz hazineleri olduğunu belirterek edebiyatın; değişik ilgi alanları, değişik amaçları, değişik kavgaları, değişik sevinçleri, kısaca değişik dünyaları olan insanları, kendi dünyasında birleştiren onların ortak duygular içine girmelerini,

bu duygularla bütünleşmelerini sağladığını ifade eder. Şair ve yazar, "hasta ruhları iyileştirmeye çalışır. O ruhların manevî gıdasını sağlar; bezginlere teselli, yorgunlara güç, zalimlere ibret ve merhamet, yeniklere hürriyet ve kurtuluş ümidi getirir. Amacı herhangi bir çağı özel yönleriyle aktarmak değil, herhangi bir kişiliği özgünlüğü içinde anlatmak değil, ancak uygarlığın devamını güven altına almak, insana insan olduğunu hatırlatarak ulusların anlaşmasına, sarmaşmasına çalışmaktır. İster tarihten haber vererek ayrı ayrı kuşakları birbirine bağlasın ve geçmişi, hâli, geleceği bölen kesintileri onarsın; ister şu dünya içinde birbirinden farklı dünya miraslarını temsil eden düşünüşlerle duyuları birbirine yaklaştırarak Goethe'nin Welt literatür dediği evrensel birliği kurmağa çalışsın, her yönüyle bir hümanizma çabasıdır bu.

Çocuk ruhunu besleyen en etkili tür edebiyattır. Çocukların hoşlandıkları edebiyat örnekleri daha çok hayale dayanan eserlerdir. Çocuk ruhunun gelişip serpilmesinde hayalin büyük rolü vardır. Çocuk, gerçekten çok kendisinin de içine gireceği hayaldeki arkadaşı ile özdeşleşeceği edebiyattan hoşlanır. Bu sırada gerçeklik duygusundan uzaklaşmaz. Büyüme ve gelişme çağlarında eğilimlerine göre edebiyat örneklerine ilgi duyar. Edebiyat çocuğun dünyasını zenginleştirir. Çocuğa tanıklık etmesini sağlar. Edebiyatın ve sanatın anlamını sezmesi bu sayede başlar. Soyut ile somut, hayal ile gerçek arasındaki ilgiyi kavrar. Kendini ve yeteneklerini tanımayı kolaylaştırır (Şirin, 2000, s. 103).

Eğitimin Amacı

Bireyin temel amacı, kendi dışındaki güçlerin, onu etkileme olasılığını azaltmak ve çevresini etkilemek için kendi gücünü gösterme olasılığını artırmaktır. Öte yandan toplumunda eğitim aracılığıyla amacı bireyi içinde yaşadığı çevre, toplum ve dünya için eğitmek ve ona bunların geliştirilmesinde katkıda bulunabilecek gücü vermektir. Görüldüğü gibi eğitimin amacı ile bireyin amacı arasında bir paralellik bulunmaktadır (Ergin, 2005, s. 29).

Eğitim sistemleri siyasal sistemlere göre şekillendiklerinden eğitimin amaçlarının belirleyicisi de ideolojik, siyasi ve ekonomik değerler olmuştur. Gökçe'ye göre (1999, s. 15) “Amaçlar, ulusal yaşam ve değer yargılarının paylaşılması kadar evrensel ve yerel kaynaklara ait güç biçimlerini de yansıtmalıdır. Eğitim amaçlarının oluşturulmasında evrensel, ulusal ve yerel her türlü değer yargılarının üretilmesi, paylaşılması ve yaşatılması temel alınmalıdır. Çünkü göz ardı edilen her değer yargısı, demokrasinin ve insanın gelişimini engelleyecek biçimde ve toplumsal gruplar arasında duvarları kalınlaştırarak toplumsal iletişimi sınırlayan inanç, ırk, cinsiyet ya da sınıf odaklı ideolojiler ortaya çıkarabilir.”

Eğitimin amaçları genel amaçlar altında bireye yönelik ve sosyokültürel yönelimli olmak üzere iki bölümde incelenmektedir. Bireye yönelik amaçlar, bireyin beden, ruhen gelişimini hedefleyen ve kendini gerçekleştiren ideal insan tipini hedeflemektedir. Sosyokültürel yönelimli amaçlar ise ulusun bekasını ve gelecek kuşaklara kültür aktarımını içermektedir (Tezcan, 1997, s. 28, 29).

"Alman filozofu Leibnitz'e göre eğitimin amacı: 'Aksiyona devamlı bir surette hazırlıklı olmayı sağlamaktır. Gene Alman eğitimcisi Johann Basedow, Rousseau'nun aşırı bireyci görüşünü, topluma uyum yapan bireyleri yetiştirme görüşüyle birleştirerek, uygulamalarında birey ve toplum arasında denge kurmuş; öğrencilerine, kendilerini tanımayı ve 'iyi bir vatandaş' olmayı öğretmeye çalışmıştır. Pestalozzi'ye göre de eğitim fertleri yetiştirmek yoluyla toplumsal sonuçlara hizmet etmelidir. Eğitimci Herbart'a göre eğitimin amacı, çocuğun sosyal düzene uyumunu sağlamaktır, önemli olan, kişinin yalnızca bilgi edinmesi ve zihni yönden gelişmesi değil, aynı zamanda karakter ve sosyal ahlak yönünden de gelişmesidir. Ferdin sosyal sorumluluğunun analizini yapan Herbart, eğitimin amacını, kısaca, 'fazilet' kelimesi ile açıklamıştır." (Karaşah, 2009, s. 20).

Yazılı kaynakların, araştırmaların ve eğitim araştırma ve uygulamaların vurguladığı eğitim görüşlerini altı başlıkta toplamak mümkündür. Bunlar, dini, kültürü, bilgiyi, beceriyi, toplumu ve insanı merkez alan eğitim görüşleridir. Bu görüşlerin sıralanışı ortaya çıkışları açısından aynı zamanda tarihsel olarak yoğunlaşılan konuları göstermektedir. Yani dini ağırlıklı bir eğitim anlayışından, insanı merkeze alan bir eğitim anlayışına doğru bir eğitim anlayışı geliştiği söylenebilir.

Kültürü merkeze alan eğitim görüşünün amacı millete ve devlete bağlı üyeler yetiştirmektir. Bu görüşe göre eğitimin amaçları dört başlıkta toplanır (Başaran, 1999, s. 74-75).

1- Milleti yaşatacak olanlar, milliyetçi kuşaklardır. Eğitimin birinci hedefi bu niteliklerle donanmış, dili, gönlü, imanı özdeş insanlar yetiştirmektir.

2- KültürlenmiŐ kuŐaklar yetiştirmektir. Bunun için eğitim milli (dinsel ve ırksal) kültürün değerlerini yeni kuşaklara aŐılamalıdır.

3- İnsanları toplumsallaŐtırmaktır. ToplumsallaŐtırma, toplumsal düzeni sağlamak için t relerce ve devletçe konulan ilke ve kuralların sapmaya elvermeyecek biçimde, kuşaklara yerleŐtirilmesidir.

4- Devlete sadık kuŐaklar yetiştirmektir. Devlet, milleti koruyacak ve yaşatacak en büyük güçtür. Milli kültür, milli benlik ve milli tarih ancak güçlü bir devletçe korunur ve yaŐatılır. EĞitim, milli iradeyi temsil edecek devletin kurulması ve bu nitelikte kurulmuş devlete hizmet etmek için yeni kuşakları yetiŐtirmekle görevlidir.

Ülkelerin eğitim sistemleri siyasal yapıya paralel Őekillendikleri için, ülkemizde de eğitimin amaçları açısından tarihi süreçleri, Türkiye Cumhuriyetinin ilanı öncesi ve sonrası olmak üzere iki dönemde incelenebilir.

Cumhuriyet  ncesi dönemde eğitimin amaçlarına ilişkin görüşleri olarak Ziya Gökalp, Prens Sabahattin ve İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun görüŐlerinden bahsetmek yerinde olacaktır.

Gökalp, eğitimin yararcılık temeline dayandırılmasına karŐıdır. Türkiye'de eğitimde ekonomik yarar hedefini yanlış olarak nitelendirir. Ona göre eğitimin amacı çok para kazanmak değildir. EĞitim yarar g tmezlik, vatanseverlik, fedakârlık gibi karakter geliştirme özelliklerini aŐılamalıdır. Ona göre modern bir eğitim, ancak modern bir devlette bulunabilir. Gökalp'a göre eğitim, modern teknolojinin milli bireylere öğretilmesidir ve eğitim toplumun bireyler üzerinde uyguladığı sosyalleŐtirme iŐidir (Tezcan, 1991, s. 21- 22).

Prens Sabahattin Türkiye *Nasıl Kurtarılabilir* (1913) başlıklı eserinde Türkiye'nin ilerlemesine engel olan "aşırı merkeziyetçi" sosyal yapısıdır, başka şey (din vs.) değildir tezini savunmuştur. Kurtuluş, merkezilikten uzak, bireyci bir yapıya geçmekle sağlanabilir. Eğitim sistemi de bu yapının parçası olarak değişmelidir. Bizdeki gibi çoban ve ilkel tarımcı toplumlarda öğrenime ihtiyaç duyulmaz. Oysa endüstri ve ticaret toplumlarında eğitime ihtiyaç kuvvetle hissedilir. Sorun tarımla uğraşan kitlenin bunu ilerletmeye yarayacak örgütten yoksun olmasından başka bir şey değildir. Gelişmemiş kalmak gibi, bilgisizlik de bunun kaçınılmaz bir sonucudur (Akyüz, 1999, s. 274).

İsmail Hakkı BALTACIOĞLU da eğitim sistemimizin ulusal olmayışından, biçimsel yenileşme hareketlerinden ve okul programlarındaki batı taklitçiliğinden yakınmıştır. Ayrıca yaratıcı, "*Yeni Adam*" yetiştiren üretici bir eğitim sisteminden yanadır. Öğrencilerini çevre inceleme gezilerine çıkarmış, okul tiyatrosu kurmuş ve oyunlar yazmıştır. Açık hava Okulu, doğayı tanımak ve öğrencileri açık havada geliştirmek Baltacıoğlu'nun getirdiği yeniliklerdi. Türkiye'de ilk karma öğrenimi o başlatmıştır. Sanat ve el işi yoluyla eğitimin sadece ilkokullarda değil, orta öğretimde de geliştirilmesine çalışmıştır. Böylece güzel sanatların önemini savunmuştur. Eğitimde uygulamaya önem vermiş, öğretmen okulu öğrencilerini köylere götürerek köylülerle ilişki kurdurtmuş, toplumsal çevrelerini tanımayı öğretmiştir. Geziler yaptırarak öğrencilerin çevrelerini ve yurdunu tanımalarını sağlamıştır (Tezcan, 1991, s. 25- 26).

İkinci dönem siyasal sistemi ise Kurtuluş Savaşının kazanılmasıyla birlikte kurulan Türkiye Cumhuriyetidir. Gökçe (1999, s. 13) aktarımına göre 29 Ekim 1923'te kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devletinin temel amacı, batı değerlerine sahip yeni bir toplum yaratmak

olarak belirlenmişti. Bunun için 'Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde; ulusal bir kültür birliğinin sağlanması, vatandaşlık gücünün yetiştirilmesi, eğitim politikasının temelini oluşturdu. Böylece ideolojik, siyasi ve ekonomik sınırları çizilen yeni siyasal sistem için yetiştirilecek bireylerin tipi belirlenerek eğitimin temel amaç ve ilkeleri şöyle ortaya kondu:

1. Laik devletin güvenilir, cumhuriyetçi, devrimci vatandaşlarını yetiştirmek için, milliyetçiliğe dayalı düşünceyi yükseltmek ve oluşturmak.

2. Dağlarda tek başına yaşayan çobana varıncaya kadar vatandaşların tümünün okuma ve yazma öğrenmesini sağlamak ve ilköğretimi en iyi şekilde yaygınlaştırmak.

3. Yeni nesli, ekonomik yaşamın tüm alanlarında başarılı olmaları ve ona uyum sağlayabilmeleri için eğitimin tüm basamaklarında pratik bilgilerle donatmak ve topluma hazırlamak.

4. Özgürlük ve düzen kavramları ile desteklenen doğru değer ve ahlak yoluyla, gelecekteki toplumsal yaşamı yeniden biçimlendirmektir.

14.06.1973 tarihinde kabul edilen 1739 Sayılı "Milli Eğitim Temel Kanununda "Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları şöyle sıralanmaktadır.(mevzuat.meb.gov.tr)

Türk Milletinin bütün fertlerini,

1.Atatürk inkılâplarına ve Anayasanın başlangıcında ifadesini bulan Türk Milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlâki, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan millî,

demokratik, lâik, sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2. Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

Böylece bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan millî birlik ve bütünlük içinde iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır." diye ifade edilmiştir.

Eğitimde Toplumsal ve Tarihsel Temellere Dayanmanın Zorunluluğu

Eğitimin en belirgin özelliği toplumsal yönüdür. Çünkü her toplumda eğitim, o toplumun yapısına yani toplumsal özelliklerine bağlıdır. Eğitim bir toplumdan diğerine büyük değişiklik gösterir. Hatta eğitim tarihsel süreçte, aynı toplumda farklı zamanlarda, farklı biçimlere bürünür. Eğitim sistemi ya da eğitim süreci de diğer toplumsal, siyasal, ahlaksal kurumlar gibi, işlevlerini yerine getirirken meydana geldikleri toplumun özelliklerini yansıtır (Karaşah, 2009, s. 17).

Bir ülkenin eğitim sistemini o ülkenin toplumsal yapısından soyutlamak ebetteki imkânsızdır. Eğitimi resmi kurumlar (okullar) aracılığı ile toplumdan etkilenmeden, toplumsal değerlere karşı uygulamak hiçbir ülkede mümkün olmamıştır. Ancak her şeye rağmen toplumlar kendi değerler sistemini yaratmak zorundadır.

Sönmez'in (2004, s. 22) ifadesine göre toplumsal sistem, ekonomik, politik ve eğitim sisteminin bir üst sistemidir. Bundan dolayı her sistem; hangi toplum/ ulus için kuruluyorsa, o toplumun gerçeğinden hareket etmek zorundadır; çünkü o gerçeğe dayanmayan ve ondan hareket etmeyen sistem kısa zamanda bozulup yıkılmak zorunda kalabilir. Kurulacak bir sistem toplumsal gerçeğe hem uymalı hem de onu temele alıp daha tutarlıya doğru değiştirip geliştirmeye yönelmelidir. Eğer toplumsal sisteme yalnız uymakla kalırsa onu değiştirip geliştiremez. Böylece amacını gerçekleştiremez. O, toplumun köhnemesine, gerilemesine ve yıkılmasına neden olabilir.

Her toplumda eğitimin temel işlevlerinden birisi, toplumun kültürel mirasının birikimini ve sürekliliğini sağlamaktır. Bu miras yoluyla, her kuşak, kültür birikimi sürecini önceki kuşağın bıraktığı yerden devralarak sürdürebilmektedir (Tezcan, 1991, s. 44).

Her ulusun, toplumun, topluluğun gerçeği diğerininkiyle aynı değildir. Üstelik bir toplumu oluşturan her topluluğun da gerçekleri birebir çakışmaz. Ülkelerle karşılaştırılınca ABD, Fransa, İngiltere ileri sanayi toplumları iken, Türkiye çağdaş uygarlık düzeyine yetişip onları geçmek istiyorsa, ileri sanayi ve bilgi toplumu haline gelmek zorundadır (Sönmez, 2004, s. 22).

Türk eğitim tarihinde fikir, düşünce, başarılı ya da başarısız, parlak ya da tutarsız tecrübe birikimi çok önemlidir. Akyüz'e göre (1999, s. 382) bu zengin birikimden yeterince

yararlanılmamaktadır. Eğitim politikasına yön verenlerin, öğretmenlerin, aydınların bu tecrübe birikiminden yararlanmaları gerekmez mi? Şu halde eğitim tarihimize ilişkin gözlemlerden biri de, geçmişten ders alınmadığı gerçeğidir. Oysa eğitimimizin gelişmesi ve kendisinden bekleneni verebilmesi esas olarak, bu tarihin ve tecrübelerin iyi bilinmesine, onlardan ders alınıp ciddiyetle uygulamaya konmasına bağlıdır.

Türk milletinin hür ve bağımsız yaşama özelliği de, bu eğitimin fikirsel yönünün bir parçasıdır. Büyük önderlerin, milli bağımsızlığın değerini işleyip yüzyılların ötesi için Türk milletine seslenmeleri, ona bağımsız ve mutlu yaşamının vazgeçilmez ilkesini göstermek gibi eğitimsel bir amaç taşır. 730'larda ölümsüz bir abide olan taş üzerine Orhun Kitabeleri bunun için kazanmıştır. Atatürk de her türlü imkânsızlıklar ve kötü şartlar altında İstiklal mücadelesine nasıl atıldığını ve sonunda İstiklalin nasıl korunduğunu Nutuk adlı eserinde anlatmakla ve Türk gençliğine seslenmekle, böyle tarihi bir eğitimsel amaç gütmüştür (Akyüz, 1999, s. 375).

Ömer Seyfettin de yaşadığı dönemin siyasal ve sosyal olaylarının sonucu olarak, etkisi altında kaldığı ve savunucusu olduğu milliyetçi fikirleri hikâyelerinde işlemiştir. İyi insan tipinden hareketle ideal toplumun inşasına yöneldiği söylenebilir. Bu doğrultuda mevcut durumun yanlışlarını, hikâyeleri yoluyla eleştirirken, milli ve manevi değerleri öne çıkararak toplumu dönüştürmeyi hedeflemiştir.

Ömer Seyfettin eserleriyle büyük bir eğitim görevini de ifa etmiştir. Bunu yaparken milli değerlere bağlı kalmıştır. O, eğitimin aksayan yönleri sürekli öne çıkarırken, nasıl olması gerektiğine dair herhangi bir fikir ileri sürmemiştir

Bu çalışmada yazarın hikâyeler yolu ile vermek istediği insani ve ahlaki mesajlar yanında, eğitim ortamı olan okullar ile eğitim unsuru olan öğretmen ve öğrenci davranışları incelenmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada Ömer Seyfettin'in hikâyelerindeki eğitim olgusu çerçevesinde eğitim ortamları ve eğitim süreçleri ile eserlerinde işlemiş olduğu erdemli davranışların belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla Ömer Seyfettin'in 103 hikâyesi incelemeye dâhil edilmiş ve eğitim içerikli olan 16 hikâyesi araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Temel amaca bağlı olarak yanıt aranan alt sorular şunlardır:

1. Ömer Seyfettin'in eğitim içerikli eserlerinde eğitim ortamları nasıldır?
2. Ömer Seyfettin hikâyelerinde öğretmen ve öğrenci ilişkileri nasıldır?
3. Ömer Seyfettin hikâyelerinde eğitim öğretim süreçleri nasıl yürütülmektedir?
4. Ömer Seyfettin hikâyelerinde eğitici unsurlar nelerdir?
 - a.Kültüre değerler nelerdir?
 - b.Dini değerler nelerdir?

Araştırmanın Önemi

Eğitimin en yaygın tanımına göre insanın kişiliğini besleme süreci ve insan sermayesine yapılan bir yatırımdır. Eğitim toplumun süzgeçten geçirilmiş değerlerini, ahlak standartlarının bilgi ve beceri birikimlerinin yeni nesillere aktarılması ile ilgilidir. Bu anlamda eğitim bireyi istendik anlamda kültürlenme sürecidir (Senemoğlu, s. 2012).

Eğitim s¼reci, sosyolojik bakımdan k¼lt¼r¼n korunması, yayılması ve yenilenmesi hedeflerinin organize halidir. Bu s¼reç örg¼n eğitim yoluyla belli bir m¼fredat d¼hilinde kasıtlı bir propagandadır. Yeni nesillerin belirlenen hedefler doğrultusunda ergin hale getirilmesidir.

Okullar öğrencilere toplumda doğal, yasal kabul edilen değerleri, norm ve tutumları planlı ve denetimli bir Şekilde kazandırır ve bunlara uygun davranıp davranmadıklarını izler. Bu anlamda okullar önemli bir toplumsal denetim aracıdır (Ereş, 2007, s. 69).

İnsanın manasının ihmal edilmesi, eğitimin yaygınlaşmasına rağmen korkunç ihlallere neden olmuştur. Okulda ve ailede Őiddet, zorbalık, sapkınlık, sabırsızlık, tahamm¼ls¼zl¼k, adaletsizlik, boş gurur, kibir vb. kişilik bozuklukları yanında milli manevi değerlerde yozlaşma bu ihlallerden gör¼lebilenleridir. Buna karşılıklı olgunluk, bilgelik, onur, saygı, sevgi, yardımseverlik, d¼r¼stl¼k, nezaket, dostluk ve diğer erdemler ile milli ve manevi değerlerimiz yaşamın dıŐına itilmektedir (Aksoy, 2013, s. 10).

Modernitenin sosyal yapıda meydana getirdiği erozyonları durdurmak, patolojik sorunlara ç¼z¼m bulmak, daha k¼çük yaŐlarda çocukları formal veya informal eğitim yoluyla ideal toplumun n¼veleri olarak yetiştirmek i¼in onların i¼selleŐtirdiđi, rol model aldığı kahramanlarla tanıştırmak gerekir.

Bu araştırma ile toplumdaki sorunlar karşısında dilde ve edebiyatta milli benliğe d¼n¼Ő¼ savunan, k¼lt¼r¼m¼z¼n çalıŐkan ve fedak¼r siması Ömer Seyfettin'in hik¼yelerindeki eğitime dair bileŐenleri ortaya koyarak bununla ilgili yapılan çalıŐmalara katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

Olaya dayalı hikâyeciliğin en başarılı yazarlarından biri Ömer Seyfettin'dir. Kitaplarının satış rakamları da göstermektedir ki, ölümünün üzerinden yüz yıla yakın bir süre geçmesine rağmen eserleri bugün de her yaştan okur tarafından beğenilerek okunmaktadır (Geçgel, 2011, s. 165).

Hikayeler çocuğun hayal dünyasını geliştirerek, hayatı daha sağlıklı algılamasına, deneyim kazanmasına ve empati kurmasına yardımcı olur. Hikâye kahramanlarıyla kendini özdeşleştiren çocuk, onların deneyimlerinden kendine dersler çıkarır.

Çocuk yaşadığı çevrenin dışında başka insanların da bulunduğunu, bunların kendine benzer ya da farklı yaşamlara sahip olduğunu ve bu farklılıkların toplum için zenginlik olduğunu kavrar. Ömer Seyfettin kahramanı çocuk olan hikâyelerde çocuklara doğrudan seslenirken, yetişkin kahramanların yer aldığı tarihi ya da sosyal hikâyelerde ise çocuğa dolaylı yollardan mesaj vermektedir.

Ömer Seyfettin ele aldığı çocuk kahramanlarda ideal tipler yaratmıştır. İşlediği konularla çocukların iyi alışkanlıklar kazanmalarını, sağlıklı ve eğitilmiş olmaya özen göstermelerini vatan ve millet sevgisini yüreklerinde duymalarını telkin eder (Karaşah, 2009, s. 52).

Ömer Seyfettin hikâyeci olması nedeniyle, edebiyat ve Türk dili çalışmaları alanında birçok akademik araştırmaya konu olmuştur. Hikâyecinin edebi özelliğinin yanında eğitici yönüne yeterince değinilmemesi, bu çalışmanın çıkış noktasıdır. Bu araştırmada Ömer Seyfettin'in eserleri eğitimi bakışıyla incelenmiştir.

Bu çalışma bir yüksek lisans tezi sınırları içerisinde, Ömer Seyfettin'in hikâyeleri vasıtasıyla yaşadığı dönemin toplumsal, siyasi çalkantılarını etkisi altında okulların durumu, öğretmen-öğrenci ilişkileri, cehaletin kötülüğü, çocukların/ideal bir insanın taşıması gereken kişilik değerlerinin ne olduğu vb. konuları eğitim malzemesi olarak ortaya koyma açısından önemli görülmektedir.

Bu çalışmada Ömer Seyfettin hikâyelerinde okuyucuya mesaj veren eğitici unsurlar ile birlikte eğitim olgusu incelenecektir. Araştırma bulgularını, eğitim öğretim sürecinde formal eğitimin sorumluları öğretmenlerin ve informal eğitimin sorumluları olarak ailelerin, Ömer Seyfettin hikâyelerini bir eğitim materyali olarak kullanabilecekleri düşünülmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, veri toplama araçları açısından; problemin ortaya konmasında Ömer Seyfettin'in eğitim içerikli hikâyeleri ile sınırlıdır.

Bölüm II: Ömer Seyfettin'in Hayati ve Eserleri

Hayatı

Türk öykücülüğünün önde gelen isimlerinden biri olan Ömer Seyfettin, 11 Mart 1884'te Balıkesir vilayetine bağlı Gönen kaza merkezinde dünyaya geldi. Kasabaya üç kilometre uzaklıkta, Çanakkale yolunun soluna düşen "Karalar Çiftliği"nde doğduğunu önce yakın arkadaşı Nüzhet Haşim yazmış, ölümü sırasında bazı gazeteler de aynı bilgiyi tekrarlamışlardır (Alangu, 2010, s. 26).

Fakat hemen hemen bütün kaynaklar yazarın Gönen'de doğduğu konusunda hemfikirdir. Ayrıca yazarın kendisi de "And" adlı öyküsüne tartışmaya olanak vermeyecek biçimde 'Ben Gönen'de doğdum.' diye başlar.

Ömer Seyfettin'in babası Yüzbaşı Ömer Şevki Efendi, yazarın yakın arkadaşı Ali Canip Yöntem'in yazdığına göre Kafkasya Türklerindedir. Annesi Fatma Hanım ise İstanbul'un tanınmış ailelerinden birine mensuptur (Cunbur, 1985, s. 1- 2).

Küçük Ömer Seyfettin'in çocukluk yılları, kışın "And" hikâyesinde anlattığı Gönen'deki büyük bahçe içinde köşk tarzında yapılmış bembeyaz evde –bu ev, ev hizmetlerini de yapan Abil Ana'nın evidir- ve yazın Karalar Köyü yakınında "gümüş söğütler altında gizlenmiş bir derenin haşin hışırtısıyla" seslenen ve büyük kestane ağaçlarının arkasında kaybolmuş bir çiftlik evinde geçer. Bu yıllarda tek arkadaşı kendisinden bir yaş küçük olan kardeşi Hasan'dır. Babasının öd koparan bakışlarına karşılık, annesinin sınımsız sevgi ve şefkatiyle sarılı geçen bu ilk çocukluk yılları Ömer Seyfettin'in hayatındaki en mutlu dönemi teşkil eder (Cunbur, 1985, s. 2- 3).

Dört yaşında mahalle mektebine verilen Ömer Seyfettin, üç yıl devam ettiği bu okuldan sonra babasının şube reisi olarak tayin edildiği Ayancık'taki Sübyan Mekteb'ine üç yıl kadar devam eder. Burada alınan eğitim ailesi tarafından yeterli görülmeyince İstanbul'a getirilerek Aksaray'da Batı tarzı eğitim veren Mekteb-i Osmani'ye kaydettirilir. (Şengül, 2011, giriş)

Oğlunu da kendisi gibi asker olarak yetiştirmek isteyen babası, belki de taşranın başboş oyun dünyasından sonra, "Mekteb-i Osmani"nin oldukça özgür ve modern usulleriyle de zapt edilemeyen, büyüdükçe de daha hareketli ve afacan bir duruma gelen çocuğu bir yıl sonra oradan alarak, (1893) Eyüp Sultan'daki "Askeri Baytar Rüştüyesi"ne yerleştirildi (Alangu, 2010, s. 54).

Askeri Baytar Rüştüyesi'ni 1896'da bitirir. Lise öğrenimi için Kuleli Askeri Lisesi yerine, arkadaşı Aka Gündüz'le birlikte "Edirne Askeri İdadisi"ni tercih ederler. Bu okulu 1900 yılında bitirir. İstanbul'a dönen Ömer Seyfettin "Mekteb-i Harbiye-yi Şahanne"ye kaydolar. Bu okuldaki sert askerlik havası, onun kişiliğinde ve davranışlarında ilk belirtilerini göstermektedir. Şahsında görülen mert, yiğit, güçlü erkek tipi bir süre sonra yazmaya başlayacağı öykülerine de aksedecek, kahramanlarından bazılarında bu özellikleri yaşatılacaktır (Cunbur, 1985, s. 5- 6).

Buradan 1903'te mezun olarak, piyade üsteğmen rütbesi ile merkezi Selanik'te bulunan Üçüncü Ordunun İzmir Redif Tümenine bağlı Kuşadası Redif Taburuna tayin edilir. Askeri görevine böylece başlamış olan Ömer Seyfettin bir süre sonra 1907'de İzmir'de yeni açılan Jandarma Okuluna öğretmen olarak nakledilir. İzmir'de 1909'a kadar kalır ve bir edebiyat çevresi edinir.

1911 yılında Ziya Gökalp'in de etkisiyle ordudan ayrılarak Selanik'e yerleşir, ancak savaş nedeniyle yeniden askere çağrılır. 1914'te ikinci kez askerlikten ayrılır ve hayatını öğretmenlik yaparak ve yazarak devam ettirir. Bundan sonra annesini kaybetmesi, babasının başka bir kadınla evliliği ve ablasının hastalığı yüzünden derin bir yalnızlığa sürüklenen yazar bir yıl sürecek olan evliliğini gerçekleştirir.

Hastalığı 25 Şubat 1920'de artınca yazar, 4 Mart'ta hastaneye kaldırıldı. 6 Mart 1920'de hayata gözlerini yumdu. Önce Kadıköy Kuşdili Mahmut Baba Mezarlığı'na defnedildi. Daha sonra mezarı, buradan yol geçeceği veya araba garajı yapılacağı gerekçesiyle 23 Ağustos 1939'da Zincirlikuyu Asri Mezarlığı'na nakledildi.

En yakın arkadaşı Ali Canip Yöntem, onun hayatını ve mizacını anlatan, en kuvvetli hikâyelerini içeren Ömer Seyfettin ve Hayatı adlı bir kitap yazdı ve bu kitap 1935 yılında yayımlandı. Kısa bir süre sonra da bütün hikâyeleri bir kitap serisi halinde basıldı ve bu hikâyeler günümüzde de sevilerek okunmaktadır.

Kişiliği

Ömer Seyfettin askeri okulda Fransızca öğrenerek kendisini iyi yetiştirmiştir. Sezme, icat etme gücü ve mefkûresinde direnişi bakımlarından Türk edebiyatının ender tanıdığı, hamleci, öncü yazarlarından biridir.

Ömer Seyfettin insanlığı ile tanınmıştır. Servete, mevkie değer vermez, ikiyüzlülükten tiksindir, dürüstlük uğruna en yakın dostunu kırabilir. Bir neşe çağlayanının uzun sürmeyen akışı gibi parıl parıl yaşayıp ölmüştür.

İttihatçılara yakınlığı olduğu halde, onların yalnız fikir ve sanat adamlarına saygı duymuş, partizanlığa tenezzül etmemiştir. Onlardan ne mevki ne nüfuz ne şefaet istemiştir. Çileli asker yaşayışından kıt kanaat öğretmenliğe geçmiş, hikâyelerinin gelirin dayananmıştır. İttihatçıların uygun olmayan hiçbir şeylerini kabul etmemiştir.

Büyük Harpte dokuz cephede vuruşan, bir bakıma Ziya Gökalp ile Ömer Seyfettin'in milli fikirleriydi. Anadolu'da yine onların düşüncesi Milli Mücadele'yi yapıyordu. Fakat ne yazık ki Ömer Seyfettin, bu fikirlerin başarıya ulaştığını görmeden öldü.

Ömer Seyfettin'in karakterini oluşturan özel çizgileri, yakın dostu Ali Canip Yöntem'in kaleminden tanımamız daha yerinde olacaktır.

“Merhum Ziya Gökalp, Ömer için şunları söylemiştir. Kumanda ettiği hudut bölüğünün Mehmetçikleri gibi, gurur, öğünme, menfaat hislerinden uzaktı. Hele izzetinefsi pek üstündü. Başkalarının da haysiyetine pek dikkat ederdi.”

“Neşeli bir gençti. Karamsarlık nedir bilmez, yaşamaktan derin zevk duyardı. Tanıdıklarım içinde hayattan onun kadar hoşlanan kimseye henüz rastlamadım. Pek eski bir arkadaşım. Gözünden bir damla yaşın aktığını görmedim. Kederli günleri olmaz değildi fakat kederi hiç sevmez, ondan kaçmak çarelerini arardı. Sanatkâr yaratılmıştı. Bunun için biraz dengesiz hatta eksantrikti. Bazı mefkûre arkadaşlarının dışındaki insanları fantezi telakki eder, bilhassa cakacı, gösterişçi yahut sersem, kılıbık adamlardan hoşlanır, konularını onların mizaçlarından ilham alarak canlandırır. Kendisini tanıyanlar, onun tuhafliklarını büyük bir zevkle hatırlarlar (Türk Edebiyatı, s. 404).

Mesela Rumeli’de Yakorit hudut bölüğü kumandanı iken; pek münasebetsiz, pek büyük diyerek Razlık’taki bütün horozların ibiklerini kestirdiği meşhurdur.

Dikkate pek layık marazi bir hal, bazen kendisini simsiyah bir duman gibi sarardı. Bir şeyden çabuk bıkardı, fakat buna rağmen okurken, yazarken hayret edilecek bir azim gösterirdi. Sabahtan akşama kadar hiç durmaksızın yazı yazdığı birçok günleri hatırlarım. Zahiren bir lafı bir lafına uymaz bir adam gibi görünürdü ve öyleydi. Fakat bu şahsi umdelerle ilgili olmayan şeylere aitti. Hakikatte ve ciddi saydığı noktalarda bariz seciye gösterirdi. Ölünceye kadar bütün genişliğiyle milliyetçi kaldı.”

Tanıyanların hepsi onun, hayatı gülünç ve mizahlı bir açıdan aldığını söylüyorlar. Fakat şakayı alay ve hiciv derecesine vardığı da olmuştur. Polemiklerinde bazen kırıcı bir dil kullandığı görülmüştür.

Dostları için canını verecek kadar fedakâr ve çevresindeki insanlara karşı hoşgörülü olan Ömer Seyfettin, milliyetsiz, döneke, riyacı kimselere ve bilhassa millet düşmanlarına yaman bir taşlamacı olmaktadır. Nitekim nefret ettiği, kızdığı, eğlendiği, gülünç bulduğu bütün vasıfları “*Efruz Bey*” adlı meşhur roman tipinde toplayarak yerden yere vurmaktadır.

Ömer Seyfettin’in altı hikâyesine kahraman olan bu Efruz Bey, Meşrutiyet devrinin yarattığı bir şarlatandır. Daha düne kadar “Padişahım çok yaşa” diye bağırdığı halde, yirmi dört saat içinde müthiş bir “*muharrir*”, şiirsiz meşhur bir şair, esersiz, köksüz, alafranga velhasıl tam bir “*işkembe-i kübra*” olan bu tip gününe göre her boyaya girer. Bakarsınız düşkün bir kişizade, ilerici bir eğitimci, hatta koyu bir milliyetçi kesilebilir. Ama kendisi aslında basit bir memurdur, kişizadeliğe uzak yakın bir ilişkisi yoktur. Milliyetçiliğe de modaya uymak için bulaşmıştır. Yoksa “*milliyetçilikte şuur diye bir şey*” arayanlardan

değildir. Bakarsınız Amerikalıların Türk olduğunu ispata kalkmıştır, bakarsınız eklerle kelimeler uydurmakta, Tatar veya Kırgız Türkçesiyle konuşmakta veya eski Türkçenin ölü kelimelerini kullanmaktadır. Buna karşılık eğitimde *millilik* diye bir şey tanımaz. Frenklerden kopyaladığı bazı görüşleri kendi bulmuş gibi harcar durur. *Efruz Bey* tipiyle tanıdığı birçok yarım aydın kimseleri maskara etmektedir. Bazı aydınlara yönelen bu hiciv günümüzün entellerine kadar uzamaktadır.

Ömer Seyfettin için “*Türk milletine ismini ve lisanını öğretmek*” kutsal bir amaçtır. Çoğu hikâye kahramanlarını kendi mizacını yansıtacak ve ülküsünü gerçekleştirecek varlıklar halinde çizmiştir. Onca “*mefkûresizlik*” hayvanlıktır. Türklük için özlediği mefkûre “*fikir uğrunda fedakârlık, doğruluk, vefa, fazilet, iyilik, şefkat, sevgi ve aşk*”tır. Türk çocukları sağlam, güzel, mert, zeki, yapıcı, dinine bağlı oldukları ölçüde milletimiz yükselecektir. Batı’nın şehveti ve Doğu’nun afyonuyla bulanmış olan Türk ruhu ancak böyle silkinir, kapitülasyonlar kalkar, iç düşmanlar temizlenir. Türk adıyla iftihar eden canlı bir millet haline geliriz (Banarlı, 1971, s. 405).

Fikirleri

Fikirleri bakımından Ömer Seyfettin’i, Ziya Gökalp’in çemberi dışında görmemize imkân yoktur. Zaten o bir fikir ve sentez adamı değil, hikâye sanatçısıdır. Namık KEMAL gibi o da, sanatını bir fikir ve gaye emrinde kullanmış, millete öncü olmak istemiş bir sanat adamıdır. Her hikâyesinde açık bir tez vardır. Bütün bu tezler düz veya aykırı bir açıdan Ömer Seyfettin’in ülkü dünyasını yansıtır. Bu ülkü milliyetçiliktir.

Ömer Seyfettin'in milliyetçiliği, Ziya Gökalp'in çizdiği esaslara dayanır. Ama mizaç ayrılığı dolayısıyla Ömer Seyfettin daha aşırı, yergici, alaycı, bağışlaması az bir milliyetçidir. Samimi duyguları her şeyin üstündedir.

Genç Kalemler'in özü olan sade lisan görüşünü Yakorit sınır köyünden Ali Canib'e yazdığı bir mektupta ilk defa ortaya atan yazar mektubunda şöyle diyordu:

“Arapça, Farsça terkiplerin hiç lüzumu yoktur. Bunlar ancak süs içindir. Kimin gösterecek, teşhir edecek bir fikri yoksa onları çok kullanmıştır. Eğer terkipler kaldırılırsa tasfiyede büyük bir adım atılmış olmaz mı?”

Bunu yalnız başaramam: Geliniz Canip Bey, Edebiyatta, lisanda bir ihtilal vücuda getirelim. Ah büyük fikir! Çalışma ve sebat ister.”

İşte Ömer Seyfettin kendinden önce bütün Tanzimatçıların düşünüp arzuladıkları fakat yapamadıkları bu fikri, her satır yazısına uygulamak yeniliğini göstermiştir. Böylece milli edebiyatın ve Türk halkının dili ile yazmak şerefi ilkin ona nasip olmuştur.

Hikâyelerinin çoğunda, kendini medeni gibi satan, fakat doğrusu “*iğrenç bir fuhuş ve sefahat kokan*” ve kendilerinden olmayanlara “*her türlü kötülüğü, zulmü, alçaklığı reva gören*” Avrupalılara çatar. Aramızda yaşadıkları, hukukumuz ve milli nimetimizden, bizden çok daha fazla yararlandıkları halde Türk düşmanlığı eden Hıristiyan ve gayr-i Türk azınlıkları tiksinerik teşhir eder. Osmanlılık hülyası içinde Türkü ihmal eden idarecilere ve bilhassa Türklükten, halktan kaçarak Avrupalılara özenen, çoğunun “*soyu bozuk tatlı su Frenkleri*”ne ağır hücumlarda bulunur.

Ömer Seyfettin'in milliyetçilik anlayışını Ziya Gökalp'ten ayıran önemli nokta milli tarih görüşüdür. Nitekim destansı hikâyelerinin hepsinde, Türk Osmanlı tarihinin şanlı olaylarını, faziletli, cesur, Müslüman, yüce ruhlu kahramanlarını yaşatmıştır. Geçmişin bu kahramanlarını sevdirek aynı zamanda geleceğin Türk çocuklarına örnekler göstermiştir. Osmanlı-Türk tarihinin şanlı idealini gençlere göstermek bakımından yapıcı olmuştur. Bu tarih sevgisinde asker oluşunun payı olabilir.

Ömer Seyfettin'in sanat hakkındaki görüşleri ise, Milli Edebiyat akımının "*bildirisi*" gibidir. Eski ve yeni edebiyatların millilikten uzak olduğunu söyleyen Ömer Seyfettin, her bir sözün başında (*edebiyatsız edebiyat yapacağım*) diyerek, her türlü süs, özentî ve yapmacıktan kurtulmak istediğini belirtirdi. Ona göre Türk Edebiyatı, Servet-i Fünun'un getirdiği "*kuş, kelebek ve ağlayış dolu*" havadan kurtulmalı, Türk halkını asırlık uykulardan uyuracak bir canlılığa ulaşmalıydı.

Ömer Seyfettin'in özlediği şair ve edebiyatçı tipi uzaktan yakından Mehmet Emin YURDAKUL'un ülkülerini andırmaktadır. Ömer Seyfettin kendi hikâyelerinde bu amaca daha çok ulaşmıştır (Banarlı, 1971, C 3, s. 406-407).

Türk edebiyatında 1908–1923 yılları arasında yazılan edebi eserler eğitim açısından incelenmiş ve ülkenin problemleri olan insan niteliğinin yükseltilmesi konusu öne çıkmıştır. Araştırmada bireylerde gerçekleşmesi istenen davranışlar; doğruluk, çalışkanlık, dayanıklılık, yardımseverlik, fedakârlık, namus ve şeref olarak öne çıkmıştır. Sosyal hayatla ilgili hedefler ise, hürriyet ve adalet, insan, aile sevgisi ve bilgisizlikle mücadele, yanlış batılılaşma öne çıkmaktadır. Dolayısıyla bahsedilen yılların yazar ve düşünürleri topyekûn insan niteliği ve ideal toplum içerikli eserler vermişlerdir.

Eserleri

Ömer Seyfettin'in eserlerini incelemeyden önce, yetiştiği döneme bakmakta fayda vardır.

1884-1920 yılları arasında yaşayan Ömer Seyfettin, asker bir babanın oğludur ve baba mesleğini seçmiştir. Harp Okulundan mezun olunca seferi görevlere gönderilmesi ve sınır boylarındaki insanların yaşayışını görmesi, Bulgar ve Sırp komitacıların milli bir gayeye hizmet ettiklerini anlamasıyla düşünce dünyası gelişir. Milliyetçilik, vatan sevgisi, istiklâl gibi kavramlar önce onun kalbinde ve beyininde gelişir, sonra da öykülerinin merkezinde yerini alır. Ömer Seyfettin toplumcu bir yazardır. Bu nedenle de eserlerini belli bir amaca hizmet etmek amacıyla yazmıştır. Ulusal bilinci güçlendirmek, güven duygusunu artırmak, bilgisizliğin ve batıl inançların boşluğunu anlatmak, kendi kültüründen uzaklaşmadan Batı'yı yorumlamak ve yanlış batılılaşmanın yol açtığı gülünç durumları anlatmak Ömer Seyfettin'in eserlerinin ana çizgilerini ve temalarını oluşturur (Karaşah, 2009, s. 45).

Ömer Seyfettin 1909'dan 1911 yılına kadar Balkanlardaki Manastır bölgesinde milliyetçi gerilla çetelerine karşı savaştı. Bu sırada Hıristiyan azınlıklar ve bilhassa onların milliyetçi özelemleri hakkında ilk elden bilgi elde etti. Gerçekten de gerek Ömer Seyfettin'in kendi milliyetçi fikirleri gerekse 1908-1918 yıllarında ortaya çıkan Türk milliyetçiliğinin içeriğinin yeniden tanımlanmasında hayati bir rol oynamış olan Selanik'teki devrimci gurubun milliyetçiliği ancak bu kadronun Balkanlarda karşı karşıya kaldığı milliyetçiliklerin etkisi ışığında layıkıyla anlaşılabilir (Karpaz, 2011, s. 214).

İşte Ömer Seyfettin de sözü edilen dönemde, acıların en yoğun yaşandığı bölgede görev yapmaktadır.

Yaşanan bu olaylar halkı derinden etkileyerek birçok sosyal sıkıntının da yaşanmasına zemin hazırlamıştır. Savaşların olumsuz sonuçları, Batılılaşmanın getirdiği sorunlar, gelenek sorunları birçok yazarla birlikte Ömer Seyfettin'i de derinden etkilemiş ve bu sorunları ele almalarına, değerlendirmelerine neden olmuştur.

Yazar, II. Meşrutiyetin ilanından sonra (1909), Makedonya'nın Yokarit Köyündeki sınır bölüğü komutanlığına tayin edilir. O günlerde bölge, Osmanlı tebaası azınlıkların ayrılıkçı faaliyetlerinin en hararetli olaylarına şahit olmaktadır. Ömer Seyfettin burada görev yaptığı süre içerisinde azınlıkları ve onların niyetlerini çok yakından tanıma olanağına sahip oldu. Bulgar, Sırp ve Yunanlıların Türklere karşı olan tavırları, onu milliyetçilik düşüncesi üzerinde daha ciddi ve planlı düşünmeye sevk etti. İçinde bulunduğu son derece hareketli ortama rağmen fırsat buldukça yazı faaliyetlerini sürdürdü. Nihayet 1910'da tamamen edebiyat ile uğraşmak amacıyla askerlikten ayrılarak Selanik'e yerleşti. Ali Canip ile Genç Kalemler Dergisinde "*Yeni Lisan*" hareketini başlattı. Ziya Gökalp'in de katılımıyla güç kazanan Yeni Lisan hareketi giderek Milli Edebiyatın başlamasına zemin hazırladı.

Balkan Harbinin başlaması üzerine ordudaki görevine geri çağrıldı (1912). Sırp ve Yunan cephelerinde savaştı ve Yanya savunmasında Yunanlılara esir düştü; ancak yazmaktan hiç vazgeçmedi. Bir yıllık esaretin ardından özgürlüğüne kavuşunca İstanbul'a dönerek edebiyat öğretmenliğini ve Türk Sözü dergisinin baş muharrirliğini yürüttü. 1921'de genç yaşta vefat etti.

Bölüm III: Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma alt problemlere yanıt bulabilmek amacıyla literatür taramasına dayalı metin inceleme tekniğinin kullanıldığı betimsel bir çalışmadır. Çalışma nitel araştırma yöntemi ve belgesel tarama deseninin aşamaları takip edilerek yapılmıştır.

Bu teknik özellikle son 30-40 yıldan beri kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasına paralel olarak iletişim alanında oldukça yoğun olarak kullanılan bir araştırma tekniğidir. İçerik çözümlemesi, bir mesajın içindeki verilerden yinelenebilir ve anlamlı çıkarımlar yapabilen ve güvenilir sonuçlar vermesi beklenen araştırma tekniğidir. Bir başka deyişle, araştırma, aynı verilere dayanarak bir başka yerde, başka koşullar altında, başka kişilerce yapıldığında aynı sonuçların alınması gerekir (Gökçe, 1999, s. 100).

İçerik çözümlemesi yazılı metinler (kitap, dergi, gazete, afiş, sloganlar ve radyo yayınları, TV programları) üzerinde uygulanır Genel olarak içerik çözümlemesi bir iletişim incelemesidir (Gökçe, 1999, s. 101).

Ömer Seyfettin'in eserlerindeki eğitim içerikli olanların belirlenmesi amacıyla üç ayrı Türkçe öğretmeni tarafından hikâyeler okundu. Eğitim içerikli 16 hikâye üzerinde konu ve cümle taraması yapıldı. Bireylere verilecek eğitimin tarihi ve toplumsal temellere dayanmasının gerekliliği belirlendi. Eğitimin milli kavramları içinde barındırmasının gerekliliğini savunan Ömer Seyfettin'in hayatı ve eserleri ve ideolojisi üzerine kaynak taraması yapıldı. Yazarın tüm eserlerini toplu basım yapan Parıltı Yayıncılığın Ömer Seyfettin

dizisi öncelikle incelemeye alındı. Her biri dikkatlice okundu ve tezin konusu olan eğitim içerikli bölümler tespit edildi.

Parıltı Yayıncılık tarafından 10 kitap halinde basılan ve Ömer Seyfettin'in 103 hikâyesini kapsayan eserler (EK: A) eğitim öğretim anlayışı, muallimler ve talebeler, okullar, ailede din ve ahlak eğitimi temaları esas alınarak incelenmiştir. Daha sonra okuma, kaynak bulma, not alma ve son olarak da değerlendirme işlemine tabi tutulmuştur.

Evren ve Örneklem

Araştırma evreni Ömer Seyfettin'in tüm hikâyeleri olup eğitim içerikli olanlar olarak tespit edilen 16 hikâye örnekleme oluşturmuştur. Bu çalışma hazırlanırken Ömer Seyfettin'in hayatı, eserleri ve yetiştiği çevre ve dönemin soysal ve siyasal yapısı da kısaca anlatılmıştır.

Verilerin Toplanması

Yapılacak araştırmanın veri toplama sürecinde şu sıra izlenmiştir:

1. Ömer Seyfettin'in 103 hikâyesini içeren 10 adet kitap (B.E.1, B.E.2, B.E.3, B.E.4, B.E.5, B.E.6, B.E.7, B.E.8, B.E.9, B.E.10) belirlenmiştir.
2. Kitaplardaki hikâyelerin eğitim temaları içerip içermediği incelenmiştir.
3. 103 hikâyeden eğitimle ilgili olanları tespit etmek için araştırmacı önce kendisi analiz yapmış, sonra Türkçe öğretmenlerinden üç akademisyenin de görüşü alınarak 16 hikâyenin eğitim teması içerdiği belirlenmiştir.
4. Konu önce genel bir çerçeveye ele alınarak daha sonra hikâyelerden ilgili bölümler verilip açıklamalar yapılmıştır.

5. Alınan bölümlerin orijinaliği korunmuştur

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Ömer Seyfettin'in bütün hikâye kitaplarında yer alan eğitim temalarını kapsamaya yönelik konu ve cümle taraması yapıldı. Hikâyelerden elde edilen veriler, problem ve alt problemler açısından analiz edilerek yorumlanmıştır.

Hikâyelerde geçen eğitim ortamları, eğitimin niteliği ve niceliği, eğitim ortamlarının asli unsuru olan öğrenci ve öğretmen ilişkileri eğitim bilimlerinin bulgularına dayanılarak karşılaştırma, analiz ve değerlendirme yapılarak yorumlanmıştır.

Bu çalışmada eserlerinde eğitici yönünü de ön plana çıkaran hikâyecinin, okuyucu kitlesinin eğitimine yönelik vermiş olduğu mesajlar milli ve dini boyutuyla ele alınmıştır. Bu mesajlar başlık altında yorumlanmıştır.

Bölüm IV: Bulgular ve Yorumlar

Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde eğitimle ilgili konuların geçtiği bölümlerin analizi sonucu elde edilen veriler alt problemlere göre tasnif edilmiştir

Hikâyelerde Yer Alan Eğitim Ortamları

Ömer Seyfettin'in eğitim öğretim sistemiyle ilgili bilgiler içeren en açıklayıcı bilgiler Falaka adlı hikâyesinde yer aldığı söylenebilir. Yazar bu hikâyede eğitim ortamları ve eğitimin içeriği hakkında bilgiler vermektedir. Okuldan içeri girildiğinde göze çarpan unsurlar eğitim aracı olarak rahle ile disiplin aracı olarak falakadır.

“Okul biraz daha ileride, alçak duvarlı, oldukça geniş bir Avlunun ortasında idi.... Okulun kapısına dar, taş bir merdivenle çıkılırdı. İçeri girilince Hoca efendinin rahlesi gelirdi. Rahlenin önünde top yavrusu, müthiş ilginç bir tüfek gibi, siyah kayışlı, ağır falaka asılı dururdu.” (Falaka, s. 7, 8).

Hikâyede bahsedilen eğitim kurumunun mahalle mektebi olduğu anlaşılmaktadır. Bu okullar her mahallede ve hemen her köyde mevcuttu, ekseriya camilere bitişik olarak yapılırlar, bazen caminin köşesinde yer alırlardı. Bu okulları, devlet adamları ya da varlıklı kişiler vakıf yoluyla kurarlar ve giderleri vakıf gelirleriyle karşılanırdı. Köylerde, mahallelerde halk elbirliğiyle de mektep yapar, o zaman öğretmen ücretini veliler öderdi (Akyüz, 1999, s. 72).

Hikâyeci, yine “And” adlı hikâyesinde okulu şöyle betimlemiştir.

“Okul, bir katlı, duvarları badanasızdı. Kapıdan girilince üstü kapalı bir avlu vardı. Daha ilerisinde küçük, ağaçsız bir bahçe. Bahçenin dibinde ayakyolu, çok kocaman abdest fiçisi.” (And, s. 14).

İki hikâyedeki anlatıma bağlı olarak, okulun fiziksel şartlarının yetersiz ve yoksulluğu gösterdiği söylenebilir. Yani fiziksel şartlar eğitim öğretim için yetersizdir. Ağacı bile olmayan bir okul bahçesi tasvir edilmiştir. Aslında yazarın okul ortamını tasvir ederken ağaçsız bahçeden söz etmesi, esasen ağaçsız okul olamaz görüşünde olduğunu göstermektedir. Öğrenci sayısına göre alanı küçük, ağaçsız, çiçeksiz betondan mütevellit okul bahçeleri günümüzde de bir sorundur.

Eğitim Programı ve İşlenişi. Ömer Seyfettin’in hikâyelerinde eğitim öğretim süreçlerine ilişkin de bilgiler bulmak mümkündür.

“Rahlenin önünde top yavrusu, müthiş ilginç bir tüfek gibi, siyah kayışlı, ağır falaka asılı dururdu, hepimiz kırk çocuktuk. Kızları birkaç ay önce bizden ayırarak başka yere göndermişlerdi. Sınıflara ayrılma filan yoktu. Elifbe’yi, Amme’yi, her şeyi bir ağızdan sayıyor, bir ağızdan ilahi söylüyorduk. Bütün derslerimiz monoton, genel bir bestenin asla anlamlarını anlayamadığımız güfteleri idi.” (Falaka, s. 8).

Burada derslerin işlenişi içeriği de verilmekle birlikte sınıflarının kalabalık olduğu görülmektedir. Kalabalık sınıf hem öğretimi hem de sınıf yönetimini zorlaştıran bir durumdur.

Dönemin bu okulların programı dini eğitimi merkeze alan, Kuran-ı Kerimin sadece okunmasını hedeflemekteydi. Hikâyelerden anlaşıldığına göre eğitim programı dini eğitimi

merkeze alan dindar insan tipini hedeflemekteydi. Ders işlenişi hep bir ağızdan, koro halinde tekrar şeklinde idi. Ailenin talep etmesi halinde hafızlık eğitimi de verilirdi.

Hikâyelerde Yer Alan Disiplin Anlayışı. Bu konuda en ayrıntılı bilgi And ve Falak adlı hikâyelerde yer almaktadır.

Gerek Falaka, gerekse “And” hikâyelerinde okullarda disiplin aracı olarak dayak gösterilmektedir. Bu okullarda dayak en önemli disiplin aracıdır.

Ana babalar çocuklarını hocaya teslim ederken elini öptürürler ve “eti senin kemiği benim” derlerdi. Bu sözle, hocaya, çocuklarını dövebileceğini ifade etmiş olurlardı. Dayak, eğitimin en önemli aracı olarak görülür, hoca da çocukları tokatla, değnekle, falaka ile döverdi. Falakada oğlanların ayakları sıkıştırılır ve hoca kızılıcık ya da fındık değneği ile tabanlarına vururdu. Kızların da ellerine vururdu (Akyüz, 1999, s. 75).

Hikâyecimiz And adlı eserinde okuldaki disiplin aracının dayak olduğunu, bu dayanın farklı şekilde gerçekleştiğini ve bazen kızların bile falakadan geçtiklerini şöyle anlatıyor.

“Okulda yalnız bir tür ceza vardı, dayak. Büyük kabahatlıler, hatta, kızlar bile falakaya yatarlardı. Falakadan korkmayan, titremeyen yoktu. Küçük kabahatlılerin cezası ise oransız, ölçüsüzdü: Küçük hocanın ağır tokadı. Büyük Hoca'nın uzun sopası... ki rast geldiği kafayı kesinlikle şişirirdi. Ben hiç dayak yememiştim. Belki kayırıyorlardı. Yalnız bir kez Büyük Hoca, kuru, kemikten elleriyle yalan söylediğim için sol kulağımı çekmişti. O kadar hızlı çekmişti ki, ertesi gün bile yanıyordu, kıpkırmızıydı. Oysa kabahatim yoktu. Doğruyu söylemiştim. Bahçedeki abdest fıçısının

musluğu koparılmıştı. Büyük hoca bu kabahati yapmanı arıyordu. Bu, mavi cepkenli, kırmızı kuşaklı, hasta, zayıf bir çocuktur. Falakaya konacaktı. İnkâr etti. Sonra başka bir çocuk çıktı. Kendi kopardığını, onun kabahati olmadığını söyledi. Yere yattı. Bağıra bağıra sopaları yedi.” (And, s. 14).

Eğitim tarihçimiz Yahya Akyüz’e (1999, s. 75) göre “Evinde yaramazlık eden bir çocuğu dahi annesi mektebe gidip hocaya şikâyet eder ve oh! oh! diye dövdürtürdü. Yatsı namazında hoca efendi babalarımızla buluştuğunda “seninkini bugün biraz okşadım” deyince “ellerin nurdan kopsun, bir iki de benim için vuraydın” cevabıyla kendisine teşekkür edilirdi. Halk “hoca dediğin eli sopalı olur” diyor, dayakta çocuğa terbiye ve ahlak kazandırıcı bir nitelik görüyordu. Hoca çocuğu kömürlüğe vs. kapatabilir, ayakta tutabilirdi. Ödüllendirme ise “aferin” sözünden başka bir şey değildi ”

Anlaşıldığı üzere disiplinden tek anlaşılan fiziksel ceza vermektir. Üstelik dayak sadece okulda değil aile çevresinde de söz konusu idi.

Hikâyelerde Yer Alan Öğretmen-Öğrenci İlişkileri

Ömer Seyfettin, eğitim sisteminin en önemli unsuru olan öğretmenleri ve eğitim sistemini, Falaka, “And”, Kurbağa Duası, Bir Bölü İki ve Gürültü adlı eserlerinde edebi sanatın sınırları içinde eleştirmiştir. Anlatılana göre okulda müdür, müdür yardımcısı, büyük hoca, küçük hoca, mubassır ve kalfa statüsünde görevliler vardır.

“Hoca efendi, ak sakallı, uzun boylu, bağırarak bir ihtiyardı. Yaz kış daima cübbesiz, abdest almaya hazırlanmış gibi kolları, paçaları çıplak, sıvalı, yerinde otururdu. Öğleden sonra Çarşı Camii’ni süpürmeye gidip

gelmeyen kalfa daha gençti. Müezzinlik de yapıyordu. Bize şeker, leblebi, keçiboynuzu, çitlembik, iğde vesaire satardı.” (Falaka, s. 8).

Burada bir kez daha okul görevlilerinin aynı zamanda camii görevlisi olduğu anlaşılmaktadır.

Falaka adlı hikâyede, sınıfta mutlak otoriteye sahip, öğlencilerini sık sık falakaya yatıran hocadan bahsedilerek yanlış eğitim sistemi eleştirilmiştir. Ayrıca mahalle mekteplerinde hocaya yardım etmek ve caminin temizliğiyle de ilgilenmek maksadıyla kalfa çalıştırıldığı anlaşılmaktadır.

“Büyük Hoca” dediğimiz, kınalı, az saçlı, kambur, uzun boylu, ihtiyar, bunak bir kadındı. Mavi gözleri pek sert parlar, gaga gibi eğri, sarı burnuyla, tüyleri dökülmüş hain, hasta bir çaylağa benzerdi. “Küçük Hoca” erkekti. Büyük Hoca’nın oğlu idi. Çocuklar ondan hiç korkmazlardı. Sanırım biraz aptalcaydı.” (And, s. 14).

Ömer Seyfettin And hikâyesinde öğretmeni tasvir ederken ona karşı kendinin ve öğrencilerin hislerini de ortaya koymuştur..

Yine burada otorite olan öğretmenin (büyük hocanın) oğlunun dahi çocuklar üzerinde etkisi az da olsa otorite olduğu anlaşılmaktadır. Bu hocanın, çocuğuyla yetki paylaştığı görülmektedir.

Yazar öğrencilerle, çevreyle iletişimi çok olan eğitimcileri önemsiyor olmalıdır. Bu sebeple hikâyede öğretmenin öğrencileri ile sevgi bağıını oluşturamadığı, onlara rol model bir kişilik olamadığı anlatılır, eleştirilir.

Okullarda/eğitimde eleştirilen bir diğer konuda okul yöneticileri ile diğer çalışanlar; öğretmenler, mubassırlar (düzeni sağlamada yardımcı olanlar), mümeyyizler (ayırtman) arasındaki ilişkilidir.

“Müdür okula hiç bakmazdı. Müdür yardımcısı, bir varmış, bir yokmuş gibi gayet hastalıklı ihtiyarca bir adamdı. Haziranda bile odasında soba yaktıyordu. Sermubassırı daha önce anlatmıştım. “Bir Taksim İki” odasından hiç dışarı çıkmazdı. Mektebin üst katında ailesiyle oturur, yer içer, ancak on beş günde bir, gayet önem vererek topladığı öğretmenler...”(Bir Taksim İki, s. 77).

Burada görevini layıkıyla yapmayan bir okul müdürü tasvir edilir. İstanbul’a yakın bir kasabaya edebiyat, felsefe öğretmeni olarak tayin edilen bir öğretmen hikâyenin kahramanıdır. Vapurda aynı okula atanmış coğrafya öğretmeni ile birlikte giderler. Hayallerinden çok uzak, kötü görünüşlü bir okulla karşılaşır. İlk olarak Ser mubassır’ın odasına girerler ve tanışır. Okul müdürü sadece öğretmenler kuruluna katılan memleket siyasetine angaje olmuş bir devlet memurudur. Kendi görevini yapmamasına rağmen, öğretmenlerden en iyi şekilde hizmet beklemektedir. Bu beklentilerini de on beş günde bir yaptığı kurul toplantılarına önem vererek göstermektedir. Bu hikâyede öğretmenlerden çok idarecilerin liyakati ve hizmet anlayışı eleştirilmektedir.

“Sınavlar da ayırtmanlar için bir avdır. Öyle bir av ki, yorulması, koşması, terlemesi, soğuk alma, nezle olma tehlikesi yok... Ulu bir haksızlık yapma jimnastiği! Korkudan sararmış, solgun benizli, beyaz dudaklı, samur, ince kaşları çatılmış, zayıf narin bir öğrenci, mahcup, karasız adımlarla içeri

girer. Ayırtmanlar, asılacak masumlarının o son, anlatılmaz heyecanlarını asla duymayan, mesut, kayıtsız cellatlar gibidir. Konuşurlar, görüşürler, Cigara, kahve, özellikle limonata içerler. Öğrenci sanki canını alacaklarmış gibi korkar, niçin bu kadar korkar? Bilmiyorum. Bu korku, dünyayı korkutan Napolyon Banapart'ı bile o kadar korkutmuş, o kadar korkutmuş ki... Her giren çocuğa gramerde olmayan kurallar soruyor, anlaşılmaz örnekler yazdırarak üzüyor, şaşırtıyor, numaralarını kırıyordum.” (Gürültü, s. 113-114).

Öğretme-öğrenme sürecinde yazarın eleştirdiği bir diğer konu ise sınavlardır. Ömer Seyfettin'in Gürültü adlı eserinin kahramanı bir sınav ayırtmanıdır (mümeyyiz). Sınav zamanı öğrencilerin sırayla içeri alındığı ve öğrencilerin bu sınavlardan çok korktukları; buna karşın öğretmenlerin bu durum karşısında çok keyif aldıkları anlatılmaktadır. Öyle ki, öğrencilerin bu durumları karşısında sigara, kahve ve limonata içmektedirler. Fransızca sınavında yaşananlar incelendiğinde öğretmenlerin müfredatta olmayan, öğrencilerin hiç bir şekilde öğrenmedikleri konulardan sözlü sınava alındıkları görülmektedir. Dolayısıyla hem öğrenmeyi ölçen kişi, hem de ölçü aracı geçerlik ve güvenilirlikten uzaktır. Dolayısıyla bu tarzda bir ölçüm ve değerlendirmesi de objektiflikten uzak olacaktır. Konu yazarın anlatımlarıyla göre şöyledir.

“İstanbul'a pek uzak olmayan bir kasabada idâdi muallimi idim. Başlı başına bir âlem olan taşrada, mektep de, başka bir âlemdir. Âdeta âlem içinde bir âlemdir! Programları, gayeleri birbirine zıt; dört, beş mektebin yetiştirdiği yaşlı, genç, zeki, budala, zevzek, sükutî yirmi muhtelif adam: Müdür, muavin,

muallimler, muînler... İdare memurları... Evvel zamandan kalma, hani o bir tarafından güneş batarken öbür tarafından doğan eski kocaman imparatorluğumuzun en uzak köşelerinden gelme leylî talebe.. Her ırktan, her cinsten –lisanlarından başka hiçbir şeyleri Türkleşmemiş– bir sürü çocuk... Fakat, bu kadar bariz tezatlar arasında o ne samimi ahenktir! Mutaassıplar, mürtecîler liberaller, sonra hiçbir muayyen mesleği, meşrebi olmayanlar birbirleriyle kardeş gibi geçinirlerdi. Bir riyâziye muallimi vardı ki, aşırı derecede açık fikirliydi. Tabiat muallimi hepimize kara cahil nazarıyla bakıp için için acıyan ciddi bir gençti. Ben edebiyat muallimi idim. Fransızca muallimi bir Yahudi idi. Nöbetçi olduğu vakitler, gece müzakeresinde, çocukların kendisine sorduğu lügatları latin harfleriyle cep defterciğine yazar, ertesi günü mânâlarını benden anlardı.... Arkadaşlarımın içinde en sevdiğim ulûm-ı diniye hocası Bâhir Efendi idi. Medreseden sonra Darülfünunu da tamamlamıştı. Yaşı elliye yaklaşıyordu. Fikrinde musı, cerbezeli, açığöz, tuhaf, şen bir adamdı. Benimle dostluğuna sebep, terbiye hakkındaki fikirlerimizin bir olmasydı. Çünkü ben her ne kadar milliyetperver bir liberal isem de, "terbiye"nin daima "muhafazakârâne" olması lazım geldiğine mûtekidim. İçtimâî inkılabın yeri mektep değil, hayattır. Muallimlerin vazifesi çocuklara, eski hayatın terbiyesini ibrâm etmektir." (Kurbağa Duası, s. 106).

Anlaşıldığı üzere öğretmenlerin birbirlerine bakış açısını ve aralarındaki ilişkinin gözlenebileceği bir diğer hikâye de Kurbağa Duası'dır. Hikâyenin kahramanı İstanbul'a uzak

olmayan mesafede görev yapan bir lise edebiyat öğretmenidir. Bir imparatorluk lisesinde farklı ırk ve inancı temsil eden öğretmen ve öğrencilerin bir arada bulunduğu okulun ahenkli bir çalışma ortamı bulunmaktadır. Yazar burada öğretmenlerin farklı tür ve program uygulayan okullardan mezun olmalarını eleştirmektedir. Yahudi olan Fransızca öğretmenin bilgi eksikliğini ve tabiat öğretmenin aşırı liberal düşünceleri nedeniyle diğer öğretmenleri cahil görmesini eleştirmektedir.

Yazar ile Din Bilimleri öğretmeni Bahir Efendi'nin terbiye hakkında aynı fikirlere sahip olması onları birbirine yaklaştırmıştır. Adeta sosyal hayatta görmek istediği bu dersin öğretmenlerinin özelliklerini anlatmıştır. Ona göre bu öğretmenler yeni fikirlere açık, açıkgoz, şen bir kişiliğe sahip olmalı, terbiyede muhafazakârlığı savunmalıdır.

Osmanlı devletinin kuruluş ve yükselme döneminde eğitim kurumlarının öğretmen ihtiyacı medreselerde yetişmekte, okulların ve öğretmenlerin ihtiyaçları ise vakıflar ve halk tarafından karşılanmaktaydı. Tanzimat ile birlikte orta öğretimin yapılandırılması ve batı tipi okullar olan rüştiye, idadi ve sultaniler açılır. Öğretmen yetiştirme politikaları bu yeniliklerden nasibini alır ve ilk öğretmen okulu Darülmualimin(Erkek) 1848'de açılır.

Darümuallimin okuluna paralel olarak 1868'de Darümuallimin-i Sıbyan ve 1874'te Darülmualimin-i Aliye ve 1875'ten itibaren de taşralarda "Darümualliminler" erkek ilk ve orta öğretim öğretmen okulları açılmaya başlanmış ve bu okullara 1870'te de İstanbul'da açılan Darümuallimat ve Darümuallimat-ı Rüştiye (ilk ve orta öğretim kız okulları) okullarının açılması izlemiştir. Böylece öğretmen yetiştirme sürecinin ilk, orta ve lise olmak üzere üç bölüme ayrıldığı görülmektedir (Ülke, 2007, s. 306).

Ne var ki diğer branşlar için öğretmen yetiştirmek amacıyla çeşitli çalışmalar yapılırken, din eğitim-öğretim alanı için öğretmen yetiştirmek hiç düşünülmemiştir. Sıbyan mekteplerinde yine imamlar ve müezzinler öğretmenlik yapıyordu. Bunlar pedagojik formasyondan uzak kimselerdi. Hikâyede geçen öğretmen çeşitliliğinin sebebi budur. Bu durum aynı zamanda eğitim öğretim birliği olmadığını da göstermektedir. Ömer Seyfettin hikâyelerinde haklı olarak gözlemediği ve yanlış bulduğu bu durumu ele almış ve eleştirmiştir.

Cahillik ve Cehaletten Uzak Durma

Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde cehalet ve hurafelerle mücadele halkın içine kök salmış İslamiyet'le ve Türklükle hiç ilgisi olmayan, bireye ve topluma faydası olmayan veya zararı olan örf, adet ve inanışlarla da mücadele etmiştir. Yazarın bu konudaki fikirleri Keramet, Perili Köşk, Mehmaemken, Mehdi, Mermer Tezgâh ve Pireler adlı hikâyelerinde görülmektedir.

Keramet adlı hikâyede türbeyi soyan hırsız, yangın nedeniyle türbeyi terk eden evliya sanılır.

“Yakalanmak ihtimali vardı. Sağ taraftaki sokak تنها idi.

Viranelikler çoktu ama yangın o tarafta idi. Herkes o tarafta birikmişti.

Çiroz Ahmet, sandukanın altında uzun müddet düşünmedi. Paldır küldür kapıdan çıktı. Gürültüye başını çeviren halk şaşırды. Herkes olduğu yerde kaldı. İşte evliya kalkmış yürüyordu. Tulumbalar durdu, şiddetle esen rüzgâr birden bire durdu. İtfaiye askerleri korkularından ellerindeki

baltaları, kancaları, hortumları düşürdüler. Sanduka yangına doğru yürüyordu. İki tarafa açılıp yol veren ahali korkudan titriyordu. Sanduka, korkunç manevi bir heybetle sallana sallana aralarından geçti, karanlıkta kayboldu.

Türbeden evvelki iki ev de ateşten kurtulmuştu. Yanmayıp evliyasız kalan türbe, yine mahalledeki kutsiyetini korudu. Yalnız, okuyanlar eskisi gibi yüzlerini boş binaya çevirmiyorlar, kıbleye bakıyorlar, “iki gözüm, yangın gecesini bu tarafa gitti.” diyorlardı.” (Keramet, s. 153).

Yazarın burada eleştirdiği türbe değil, ona anlamsızca bağlanan ve ondan beklentisi olan halktır. Cehalet öyle kötü bir şeydir ki, gözünün ününde gerçekleşeni bile yanlış anlamakta ve anlamlandırmakta idi. Türbelerden, yatırlardan medet umanların varlığı maalesef devam etmektedir.

Ömer Seyfettin’in bu doğrultuda kaleme aldığı bir diğer hikâyesi de Perili Köşk’tür. Burada uyanık geçinen bir ev sahibinin cin kılığına girerek kiracıları kaçırmayı anlatılır.

“Köşk halkı bahçe kapısına inmişti.

- İnsanmış kerata! Ben dünyada ecinni filan yoktur, demez miyim?

Hayal bir türlü beyaz çarşafı başından bırakmak istemiyordu. Sermet Bey zorla çekti. Sakalı bıyığına karışmış Hacı Niyazi Efendiyi görünce şaşkınlıkla baktılar. Bıçare, yüzünü göstermemek için elleriyle örtüyordu. Arkasındaki Şam kumaşından gecelik entarisi yırtılmıştı... Beyaz örtüsüne bu sefer yarım

bürünmüş olduğu halde, her gece sır olduğu tarafa gitti... Komşuları Hacı Niyazi Efendiye,

- Galiba senin evin ecinnileri, başka eve göç ettiler. Yeni kiracın hiç çıkacağa benzemiyor! Dedikçe, evvelâ sararıyor, sonra kızarıyor, şu cevabı homurdanıyordu:

- Ne abdest, ne oruç, ne namaz, ne niyaz... Karılı, erkekli, çoluklu çocuklu hepsi akşamdan sabaha kadar sarhoş! Ayol onlara ecinni değil, şeytan bile görünemez!" (Perili Köşk, s. 86- 87).

Ömer Seyfettin, hikâyelerinde tehlikeli boyutlara varan batıl inançları da konu edinmiştir. Mehmaemken adlı hikâyesinde zihin açıklığı için Sümbül Efendi türbesinden kuru üzüm alınmasını ve Eyüp Sultan Türbesinin anahtarının ağza sokulmasını hikâyeleri yoluyla eleştirmiştir.

"Benim zihnim hiç dersleri almazdı. Sebebini söylersem gülersin. Senin itikadın sağlam değildir. Annem zihin açıklığı için Kocamustafapaşadaki Sümbül Efendi türbesinden kuru üzüm almıştı. Ben onları gelirken Samatyadaki Ermeni çocuklarına sattım. İki okka kadar bir şeydi. Sonra zihnimin hala açılmadığını görünce, annem beni Eyüp'e götürdü. Türbenin anahtarını ağzıma sokturdu. Çocukluk bu anlar mıyım? Şak diye yere tükürdüm. Türbedar:

-Eyyvah Hanım! Oğlun mübarek anahtarın tadıyla gelen tükürüğü yutmadı. Adam olmaz demesin mi?" (Mehmaemken, s. 114).

Günümüzde özellikle sınav zamanları çocukları ile türbelere koşanlar çocuklara anahtar olmasa da, okunmuş pirinç yutturanları medyadan duymaktayız. Birer kalıp yargı olan hurafelerin ne kadar güçlü olduğu ortadadır. Yazarın eleştirdiği bir başka inanç ise günümüzde de devam eden “Mehdi’nin beklenmesidir. Bu beklenti halk tarafından bir umut olarak ortada dururken kendini “Mehdi” olarak görenlerin de ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Yazar Mehdi adlı hikâyede Balkan Savaşı bozgunundan sonra Serez istasyonundan kalkan bir trendeki beş Türk’ü konuşturur. Kurtuluşu “Mehdi’nin gelmesine bağlayan gence ihtiyar adam güzel bir ders verir:

“-Ya Mehdi? Mehdi çıkmayacak mı?

-Hangi Mehdi?

-Hangi Mehdi olacak. Daha onu bilmiyorsun?

- Mehdi çıkacak. Müslümanların başına geçecek. Gâvurların hepsinin öldürecek. Bütün dünyayı Müslüman yapacak...

Hoca efendi, yabancı olmadığım garip bir tecvidin ağır ve hususi ahengiyle lafa başladı... Evet Mehdi kimdir biliyor musunuz evlatlar?.....”

"Evet bütün kavimlerin kendilerine mahsus hâdileri vardır. Onları, hidayete eriştirir. Meselâ Bosna- Hersek'teki Müslümanları halife gidip kurtaramaz. Onlar çalışırlar, içlerinden bir fedakâr, birçok fedakâr çıkar. Silâha sarılırlar. Esirlikten kurtulan Hıristiyan milletlerin hâlasçılarını taklit ederler. Cezayirdekiler, Fastakiler, Tunustakiler, Sudandakiler, hatta Mısırdakiler de öyle... Başka yer dekiler de öyle... Kendi içlerinden, kendi

kavimlerinden kurtarıcı, hâdîler yetişecek. Mensup oldukları kavmin başına geçecekler. Sonra... Esirlikten kurtulan, kafaları ilim ve akıl tutmağa başlayan İslâm milletler, Hıristiyan milletler gibi, aralarında bir "Beynelmileliyyet" teşkil edecekler ki işte bu "İttihad-ı İslâm" mefkûresinin hakikatidir." (Mehdi, s. 36- 37).

Bu ihtiyar adam samimi bir inanç sahibidir. Yazar burada çocuklara ulusların kurtuluşu kendi güçlerinde aramaları gerektiğini, oturup herhangi bir gücün kendilerini kurtarma yardımı beklememeleri gerektiğini anlatır.

Yine Yazar'ın bu türden bir diğer hikâyesi de Mermer Tezgâh adlı eseridir. Ali Usta'ya uykusuz kaldığı gecenin şifasını "Pabucu Büyük" e okutarak aramasını tavsiye eden bir kadından bahsedilmektedir.

"Ömründe ilk defa olmak üzere o gece uykusu kaçtı. Sabaha kadar uyuyamadı. Karısı hala onu unutkanlıkla suçluyor, 'Bunamışsın ayol, git kendini Pabucu Büyük'e okut.' diyordu." (Mermer Tezgâh, s. 76).

Ömer Seyfettin İslamiyet dışında Türklüğe has olan bazı değerlere de hikâyelerinde yer vermiştir. Yazarın çocukluk yıllarına ait bir yaşantısının anlatıldığı "And" hikâyesinde bahsedilen kan kardeşliğidir. İki insan arasındaki yakın ilişkiyi birbirine emanet gözüyle bakmayı hatta onun yerine dayak yemeye, köpeğe ısırılmaya zemin hazırlayan bir bağdır. Kan kardeşliği yazar şöyle anlatıyor.

“-Musluğu Ali koparmıştı, dedi. Ben de biliyorum. Ama o çok zayıf ve hastadır. Görüyorsun, falakaya dayanamaz. Belki ölür, daha yataktan yeni kalktı.

-Ama sen niçin onun yerine dayak yedin?

-Niçin olacak? Biz onunla and içmişiz. O bugün hasta, ben iyiyim, güçlüyüm. Onu kurtardım işte.

Pek anlamadım. Yeniden sordum.

-And ne?

-Bilmiyor musun?

-Bilmiyorum.

O vakit güldü. Benden uzaklaşarak karşılık verdi:

-Bir birbirimizin kanlarını içeriz. Buna “ant içmek” derler. And içenler kan kardeşi olurlar, birbirlerine ölünceye kadar yardım ederler, imdada koşarlar.” (And, s. 16).

Günümüzde “kanka” tabirinin yakın arkadaşlığı karşıladığını savunanlara, hikâyeyi okumaları tavsiye edilir. Ömer Seyfettin’in eserlerinde değindiği farklı bir inanıştan da Eleğimsağma’da bahsedilmektedir. Gökkuşağının altından geçmekle cinsiyet değişikliğinin olacağı anlatıldığı bir hikâyedir.

“Ayşe’nin yüreği daha hızlı çarpmaya başladı. İşte bu kadar köyün yakınına inmiş olan bu eleğimsağmanın koşup bir kere altından geçse...

Erkek olacaktı!

Bundan hiç şüphesi yoktu. Daha ziyade düşünmedi. Pencereden ayrıldı. Merdivenlerden indi. Bahçeyi geçti. Kendisini sokağa attı. Deli gibi koşmaya başladı. Etrafını görmüyordu. Koştu. Koştu. “Eleğimsağma sönmeden yetişeyim” diye bütün kuvvetiyle koştu. Koştu. Kestirme gitmek için hendeklerden atladi. Tarlaları çiğnedi. Tepelere tırmandı. Fundalıklara daldı. Yağmur hep yağıyordu. Koştu. Koştu. Koştu. Çalılara etekleri takılıyor, elleri, yüzü, gözü yırtılıyordu. Nihayet eleğimsağmaya yirmi adım kadar yaklaştı. İyice kesilmişti. Bir gayret... Bir gayret daha...

Nefes nefese eleğimsağmanın altından geçti.

-Oh! dedi” (Eleğimsağma, s. 76- 77).

Esasen burada bir batıl inanç eleştirilmekle beraber toplumda erkek olmanın kadın olmadan daha üstün tutulduğu izlenimi de yer almaktadır. Bahar ve Kelebekler hikâyesinde kelebeklerin renginden hareketle o yılın nasıl geçeceğine dair batıl bir inanışa yer verilmiştir. Büyük nine ve torunu arasında geçen hikâye zamanın masum inanışlarıyla milletin içine düştüğü inançsızlığı ve cehalete bağlılığını anlatır.

“Bahar geldi, ağaçlar çiçek açmağa, yapraklar yeşillenmeğe, çimenler baş göstermeğe başladı mı, bizim gözümüz artık odalarda duramazdı. Bahçeye koşar, baharın ortasında gezinirdik. İlk göreceğimiz kelebek bir senelik talihimizdi. Onu arar, onu beklerdik. İlk kelebeğin beyaz, pembe olması için maniler söyler, dalların üzerine beyaz ve pembe kumaş

parçaları atardık. Sarı veyahut siyah bir kelebek göreceğiz diye korkar, ne kadar heyecanlar geçirirdik.

- Niçin?

- Çünkü keleklerin birer manaları vardı. Ah, siz bunları bilmez, bunlara itikat etmezsiniz. Beyaz kelebek: Saadete, talihe... Pembe kelebek: Sıhhat ve afiyete... Sarı kelebek: Kedere ve hastalığa... Siyah kelebek: Felakete, mateme ve ölüme delalet ederdi. Beyaz kelebek görünce talihimizin o sene açık olduğuna, mesut olacağımıza inanırdık. Bahar çiçekleri altında beyaz kelebeğin şerefine semailer okurduk.” (Bahar ve Kelebekler, s.136-137).

Muallimler ve Talebeler

Şüphesin eğitimin okulların en önemli unsuru öğretmenler ve öğrencilerdir. Mehmaemken, Gürültü, Efruz Bey, Falaka, And, Bir Taksim İki ile Bahar ve Kelebekler adlı hikâyelerinde eğitim konusu işlenirken, muallim ve talebeleri hikâyenin başkahramanlarıdır. Rütbe adlı hikâyesinde matematik öğretmeni Logaritmacı Hasa Hasan ile “Rütbe, onuru düşürür.” cümlesinin müzakeresi konu edilir.

“La grade de grade...” diye söylenerek Hükümet Konağının önünden geçiyordum. İsmimi işittim. Döndüm. Bir de baktım ki, matematik öğretmeni, Logaritmacı Hasan, Asker Kiraathanesinin ta köşesinden bir sandalyeye kurulmuş nargilesini çekiyor...”

-Nereye böyle?

-Le gr...şey! Hiç... diye kendimi topladım.

-Çok dalgınsın.

-Evet.

-Gel otur da, kahve iç bakalım. Dalgınlığın geçer, dedi...

-Sana ne olmuş, dedi, betin benzin solmuş!

-Hiç...

-Söyle, söyle.

-Üç aydır küçük bir cümlenin manasını arıyorum da...

-Bulamıyorsun ha? Diye güldü.

-Evet, dedim.

Başını salladı:

-İşte matematiğe çalışmamanın cezası! Dünyada ancak bir ilim vardır, o da matematiktir. Onu bile, her şeyi bilir. Başka ilimler hep safsatadır.(Rütbe:98-99).

-Sen matematikçisin! Dedim, ama her cümle, her kelimenin manasını anlar mısın?

-Anlarım bence bilinmez yoktur.

Dünyada hiçbir şey yoktur ki, matematiğin kapsadığı çerçevenin dışında kalsın.

Logaritmaca duygularımızın işaretleri olan isimlerin, deyimlerin hatta niteliklerin bilincimizde nasıl başlı başına bir “soyut” âlemi oluşturduğunu, bu âlemin ancak şiiri mantık bahçesi olduğunu uzun uzadıya anlatmaya başladı.(Rütbe, s. 100).

Bu eserde öğretmenin bütün ilimlerin anasının matematik olduğunu, duyguların işaretleri olan isimlerin, deyimlerin hatta niteliklerin bilincinde nasıl başlı başına bir soyut âlemi oluşturduğunu anlatarak, kendini değerli gösterme gayretine girmesi ve her alanda söyleyecek sözü olması yazar tarafından eleştirilmiştir.

Yazarın dönemin okullarında verilen eğitimi ve mezun olan öğrencileri eleştirdiği eseri olan Mehmaemken adeta Osmanlı Devletinin son yıllarındaki yıkılışını hızlandıran süreçlere ışık tutar niteliktedir.

“Türkiye’de kötü düşünceliler, her şeyi abartarak berbat görenler, ‘Okuldan çıkan eşek, Marsuvandan çıkmaz’ derler. Hayır, ben bu fikirde değilim. Bizim okuldan üç cins subay çıkar.

Birincisi, okulda boş zaman geçirmemiş, çalışmış, niçin, ne zaman, nerede ve nereye kullanacaklarını bilmedikleri birçok bilgiyi elde etmişlerdir. Bunlar iyi bir askerdirler. Fakat tarihlerinden, Türklüklerinden, sosyal konularından, manevi görevlerinden haberi yok güçlü, idealsiz gençlerdir ki, orduda adetleri azdır.

İkincisi, sınıf dönmek için yalnız ders kesimlerinde çalışmış, ağır, korkak, sakın, büyük ve küçük fikre sahip olmayan gençlerdir ki, ne tarafı

ağır görülürse o tarafa yönelirler. Eski amirlerin en hoşuna giden bunlardır. Görevlerini bir angarya gibi yaparlar...

Üçüncüsü ise şarlatanlar... İşte bunlar korkunçturlar. Bunlar zeki olmakla beraber, hiç çalışmamış, zamanlarını sevda ve kavga ile semai ve mani ile geçirmiş beylerdir... Hâkimiyeti, üstünlüğü kimseye vermezler. Zeytinyağı gibi her şeyin üstüne çıkarlar. Meşrutiyetten sonra en meşhur politikacılar bunlardan yetişmiştir. Bütün komploları bunlar yapmışlar, en büyük sanılan kumandanları dehşetleriyle titretmişlerdir. Bunlar yalnız siyasi gazeteleri okurlar. Görevlerini hiç yapmazlar. Askeri bilgileri askerden azdır..." (Memaemken, s. 108- 109).

Ömer Seyfettin bu hikâyesinde askeri okullardan yetişen öğrenciler için üç tip mezundan bahseder ki, bunların hiçbirisinde idealist, vatan millete faydalı değerler yoktur. Hatta bu üç tipin üçüncüsü ise en tehlikeliler olanlardır. Çünkü bunlar iktidara, güce angaje olduklarından her zaman kendilerine yaşam alanı bulmuşlardır. İşgal ettikleri makam ile nitelikleri arasında hiç bir ilişki yoktur.

Yazarın öğretmen ve öğrencileri konu edindiği diğer hikâyesi ise Gürültü 'dür. Sınavlardaki yanlış öğretmen davranışları ve öğrencilerin bunlar karşısındaki korkak tutumları konu edilir.

"Sınavlar da ayırtmanlar için bir avdır. Öyle bir av ki, yorulması, koşması, terlemesi, soğuk alma, nezle olma tehlikesi yok... Ulu bir haksızlık yapma jimnastiği! Korkudan sararmış, solgun benizli, beyaz dudaklı, samur, ince kaşları çatılmış, zayıf narin bir öğrenci, mahcup, karasız adımlarla içeri

girer. Ayırtmanlar, asılacak masumlarının o son, anlatılmaz heyecanlarını asla duymayan, mesut, kayıtsız cellatlar gibidir. Konuşurlar, görüşürler, cigara, kahve, özellikle limonata içerler. Öğrenci sanki canını alacaklarmış gibi korkar, niçin bu kadar korkar? Bilmiyorum. Bu korku, dünyayı korkutan Napolyon Banapart'ı bile o kadar korkutmuş, o kadar korkutmuş ki... Her giren çocuğa gramerde olmayan kurallar soruyor, anlaşılmaz örnekler yazdırarak üzüyor, şaşırtıyor, numaralarını kırıyordum.”(Gürültü, s.113-114).

Fransızca sınavında yaşananlar incelendiğinde öğretmenlerin müfredatta olmayan, öğrencilerin hiç bir şekilde öğrenmedikleri konulardan sözlü sınava alındıkları görülmektedir. Dolayısıyla hem öğrenmeyi ölçen kişi, hem de ölçü aracı geçerlik ve güvenilirlikten uzaktır. Dolayısıyla bu tarzda bir ölçüm ve değerlendirmesi de objektiflikten uzak olacaktır. Öğrenciler bu sınav karşısında korkak ve şaşkındır. Sınav başarısı öğrenciden çok öğretmenin insafıyla ilişkilidir.

Yazar yine Falaka hikâyesinde öğretmen ve öğrenciyi hikâyenin kahramanı olarak ele almıştır.

“Hoca efendi, ak sakallı, uzun boylu, bağırان bir ihtiyardı. Rahlenin önünde top yavrusu, müthiş ilginç bir tüfek gibi, siyah kayışlı, ağır falaka asılı dururdu, hepimiz kırk çocuktuk. Kızları birkaç ay önce bizden ayırarak başka yere göndermişlerdi. Sınıflara ayrılma filan yoktu. Elifbe'yi, Amme'yi, her şeyi bir ağızdan sayıyor, bir ağızdan ilahi söylüyorduk. Bütün derslerimiz monoton, genel bir bestenin asla anlamlarını anlayamadığımız güfteleri idi. Yaz kış daima cübbesiz, abdest almaya hazırlanmış gibi kolları, paçaları çıplak, sıvalı,

yerinde otururdu. Öğleden sonra Çarşı Camii'ni süpürmeye gidip gelmeyen kalfa daha gençti. Müezzinlik de yapıyordu. Bize şeker, leblebi, keçiboynuzu, çitlembik, iğde vesaire satardı.” (Falaka, s. 7- 8).

Mahalle mektebinde görev yapan ve dini eğitim veren hoca ile yardımcısı konu edilmiştir. Hoca hem dini eğitim verir, hem de öğrenciler dini bilgiler öğretmektedir. Öğretmen otoriter, öğrenciler ise itaatkârdır. Öğretmen öğrenci arasındaki ilişki sevgi ve saygı merkezli olmaktan uzaktır.

And adlı hikâyede ise Türk kültüründe var olan kan kardeşliği konu edilmiştir. Bu hikâyede de öğrenci ve öğretmen davranışlarına ilişkin bilgiler verilmektedir.

“Küçük hocanın ağır tokadı. Büyük hocanın uzun sopası... ki rast geldiği kafayı kesinlikle şişirirdi. Ben hiç dayak yememiştim. Belki kayırıyorlardı. Yalnız bir kez Büyük hoca, kuru, kemikten elleriyle yalan söylediğim için sol kulağımı çekmişti. O kadar hızlı çekmişti ki, ertesi gün bile yanıyordu, kıpkırmızıydı. Oysa kabahatim yoktu. Doğruyu söylemiştim. Bahçedeki abdest fiçisinin musluğu koparılmıştı. Büyük hoca bu kabahati yaparı arıyordu. Bu, mavi cepkenli, kırmızı kuşaklı, hasta, zayıf bir çocuktü. Falakaya konacaktı. İnkâr etti. Sonra başka bir çocuk çıktı. Kendi kopardığını, onun kabahati olmadığını söyledi. Yere yattı. Bağıra bağıra sopaları yedi.” (And, s. 14).

Falaka hikâyesi ile And hikâyesinin yer ve zaman olarak ortak yönü her ikisi de Gönen'de ve mahalle mektebinde geçmektedir. And hikâyesinde olduğu gibi mahalle mektebinde de çocuklara dini eğitim veren hoca ve yardımcısı konu edilmiştir. Öğretmen

otoritesinin öncelendiği ve yanlış davranışların karşısında falaka cezası veren öğretmen tiplmesi yapılmıştır.

Yazarın Bir Taksim İki 'de ise İstanbul'a üç günlük mesafede bir okula tayin olan bir öğretmenin hikâyesi konu edilir.

“Neresi olsa giderim! Deyince, uzatmayalım... Üç gün sonra İstanbul'a bir günlük bir kasabada yeni tesis edilen bir liseye edebiyat, felsefe öğretmeni tayin edildim... Bir eski lise binası ki, alt katı sade toprak bir karanlık... Karşılıklı birkaç oda... Bir tanesinin kapısına gayet fena bir yazı ile “Sermubassır” diye yazılı bir mukavva zımbalanmış.” (Bir Taksim İki, s. 74- 75).

“Hala anlamadın mı? Müdürümüz canım. Görünüşü, lafı, okul yönetiminin hali, özetle her şeyi Bir Taksim İki idi. Çocuk deyip geçme. Bazen ne yerinde buluşları olur. Ona bu adı öğrenci takmış..”(Bir Taksim İki, s. 76).

“Müdür okula hiç bakmazdı. Müdür yardımcısı bir varmış bir yokmuş gibi gayet hastalıklı ihtiyarca bir adamdı. Haziranda bile odasında soba yaktırıyordu. Sernubassırı daha önce anlatmıştım. Bir Taksim İki odasından hiç dışarı çıkmazdı. Mektebin üst katında oturur, yer içer, ancak on beş günde bir, gayet önem vererek topladığı öğretmenler kurulunda görünürdü.” (Bir Taksim iki, s. 77).

Yazar bu hikâyesinde öğretmenlerin eğitim ortamlarına ve öğrenci problemlerine ilişkin çözüm çabalarının okul müdürünce dikkate alınmadığını anlatmaktadır. Okul müdürünün on beş günde bir öğretmenler kurulu toplantısında ortaya çıkması eşleştirilmektedir. Müdür siyasi iktidar savunuculuğuyla görevini sürdürmektedir. Öğrenciler ise müdürün nitelik zaafını ona “Bir Taksim İki” lakabı takarak ortaya koymaktadırlar.

Bahar ve Kelebekler adlı hikâyede ise Büyük ninenin serzenişi anlatılmaktadır. Ömer Seyfettin'in milliyetçiliğinin öne çıktığı bu satırlarda kızın kitap okuması değil okuduğu kitabın içeriği eleştirilmektedir. Milli ve manevi yönü olan edebi eserlerin okunmamasının toplumu nereye götüreceği anlatılmaktadır.

“- Hiç siz okumaz mıydınız, büyükanneciğim? Diye sordu.

- Okurduk. Kibar, büyük efendiler kızlarına Farisî öğretir. Cami dersi gösterirlerdi. 'Tuhfe-i Vefbi'yi okuturlardı. Fuzûli'nin, Baki'nin gazellerini ezberlerdik. Mesnevi'yi anlardık. Mükemmel seciler kafiyeler yapar, kocalarımızla müşere eder, hafızamıza, zekâmıza, nüktelerimize onları hayran ederdik. O vakit bir kadın için en büyük medih: 'Fazıla, edibe, şaire, âkile...' idi. Şimdi siz Frenk mürebbiyeler elinde büyüyor, kendi lisanınızın güzelliklerini tanımıyor, başka memleketlerin başka şeylerini öğreniyorsunuz. Onlara benzemek istedikçe, kendi benliğinizden uzaklaşıyor, etrafınızdan nefret ediyor, hakikatten, sevinçten, saadetten mahrum kalıyorsunuz. Ah. At elinden o kitabı" (Bahar ve Kelebekler, s. 7- 8).

Bu hikâyeden de anlaşılacağı üzere genç kız ve erkeklere Fuzuli'nin, Baki'nin gazelleri öğretildiği ve Mesnevi'yi okuyup anlayabildikleri ifade edilmektedir. Onlar için en

büyük övgünün milli kültürün klasiklerine hakim olmak ve “Fazıla, edibe, şaire ve âkile” diye hitap edilmesidir.

Ömer Seyfettin dönemin eğitim sorunları ile yakından ilgilenmiş ve hikâyeleri yoluyla bunları eleştirmiştir. Efruz Bey romanında Meşrutiyet dönemi eğitimcilerinin temelsiz eğitim görüşlerinin gülünç yönlerini dile getirir. Burada Baltacıoğlu'nun eğitime dair görüşlerinin tutarsızlığını ortaya koyar. Dayağın okuldan kalkmamasını savunan, açık havada mektep, kitapsız eğitim ve öğrenci özgürlüğü gibi kavramaların kendi içindeki tutarsızlığını gösterir.

Yazarın eğitim ile ilgili en önemli yazısı ise “Mektep Çocuklarında Türklük Mefkûresi” adlı yazısıdır. Bu eserde çocuklara şöyle seslenir.

“Elinizde birçok kitap var. Onları okuyor, faydalı şeyler öğreniyorsunuz. Lakin bu kitaplar Türk Milletinin uyuduğu zamanlarda yazıldığı için size mefkûrenin ne olduğunu öğretemez... Türklük nedir, Türklüğün maksadı, istikbali nedir? Bunlardan haberiniz olmaz. İşte bu küçük kitap size o âli ve mukaddes şeyin büyüklüğünü tarif edecek” (Argunşah, 2001 s. 351).

Ömer Seyfettin, hicvettiği şeylerin doğrusunun nasıl olması gerektiğini ele almaz. Onun, gösteriş ve parlamak için zoraki ve anlamsız yeniliklerden dem vuran sahte eğitimcileri hicvedip eğitim konusunun gerçek uzmanlarına bırakılmasını istediği anlaşılıyor ki, bu da eğitim düşüncemize önemli bir katkıdır. (Akyüz, 1999, s. 273)

Okullar

Ömer Seyfettin'in hikâyeleri onun yaşamının her dönemini kapsar. Çocukluk yıllarından Balkan savaşlarına kadar farklı dönemlere ait eserler vermiş olan hikâyeci,

dönemin okulları ile ilgili bilgileri de eserlerinde betimlemektedir. Okul tasvirlerinin geçtiği hikâyeleri ise Falaka, Primo Türk Çocuğu, “And”, Bir Taksim İki ve Efruz Bey’dir.

Yazarın çocukluk yıllarına dair en eski anılarını yazdığı eseri falaka’dır. Zamanın Evkaf Nezareti’ne bağlı olan bir sıbyan mektebinde yaşananlar anlatılır.

“Okul biraz daha ileride, alçak duvarlı oldukça geniş bir avlunun ortasında idi... Okulun kapısına dar, taş bir merdivenle çıkılırdı.”(Falaka, s. 7).

Yazarın okulla ilgili bilgilerin verildiği diğer hikâyesi ise Primo Türk Çocuğu’dur. Bu hikâyeden, ülkede azınlıklara ait okullar olduğu anlaşılmaktadır.

“Şimdi Fransız okulundan çıkmış, bulvarın sonundaki büyük okula, bu Türk ocağına girmişti.” (Primo Türk Çocuğu, s. 44).

Ömer Seyfettin’in çocukluk yıllarını anlattığı diğer bir hikâyesi “And”, yine bir sıbyan mektebinde geçmektedir.

“Okul, bir katlı, duvarları badanasızdı. Kapıdan içeri girilince üstü kapalı bir avlu vardı. Daha ilerisinde küçük ağaçsız bir bahçe. Bahçenin dibinde ayakyolu, çok kocaman abdest fıçısı.” (And, s. 14).

Yazar Bir Taksim İki adlı hikâyesinde ise sıbyan mektebinden değil bir lise binasının durumundan bahseder. Ummadıkları derecede kötü şartlara sahip bu okulu şöyle tasvir eder.

“Aman yarabbi! Ben bundan daha yoksul, daha zavallı bir okulu ömrümde görmek şöyle dursun, hayal bile etmemiştim. Bir eski lise binası ki, alt katı sade toprak bir karanlık... Karşılıklı bir kaç

oda... Bir tanesinin kapısına “Sermubassır” diye yazılı bir mukavva mihlanmış...” (Bir Taksim iki, s. 75).

“Müdür beyin odası ikinci katta idi. Burası döşemeci dükkânına benziyordu. Masalar, aynalar, dolaplar, saatler, lambalar, seccadeler, bundan başka masaların üstlerinde birçok hikmet aletleri, yerküreleri, duvarlarda bütün hükümet adamlarının gayet büyük kıtada resimleri asılıydı...” (Bir Taksim iki, s. 76).

“Öğretmenlerin odası bile yoktu. Okul binası bir zamanlar hastahane olmuş. O zaman bilmem niçin orta kattaki büyük koridorun bir köşesini alelade, rendesiz tahtalarla bölmüşler. İşte bizim odamız orasıydı. Ne öğretmenlere, ne öğrenciye bakan yoktu. Çocuklar kendi tebeşirlerini kendileri satın alırlardı.” (Bir Taksim İki, s.77)

Dini ve Ahlaki Değerler

Ömer Seyfettin’in hikâyelerinde ibadet, adalet, cömertlik, arlanma, arkadaşlık, vefa, alçak gönüllülük ve yumuşak huyluluk gibi dini ve ahlaki kavramlardan bahsedilebilir

İbadet. Ömer Seyfettin, hikâyelerinde milli ve manevi değerleri ön plana çıkararak çocuklara bu değerleri aktarmaya çalışmıştır. Ona göre bu milletin kurtuluşu bu değerlere sahip insanlar ile mümkündür. Bu amaçla cahiliye inançların, gerek milli olsun gerekse dini olsun sürekli karşısında olmuştur. Bu yanlışlıkları yarattığı karakterler ile eleştirmiştir. Onun din eğitimine ilişkin eseri ise İlk Namaz adlı hikâyesidir. Hem din eğitimine hem de aile eğitimine dair

güzel ve örnek bir eserdir. Yazarın on beş yıl öncesini anı türüyle ele aldığı bu eseri aynı zamanda ideal bir anne portresini de içinde barındırır.

“Şimdi avuntu bölgesinden ne kadar uzak bulunduğum annem, dünyada en sevdiğim, dünyada biricik tapar gibi sevdiğim bu değerli vücudu, işte anımsıyorum; on beş sene evvel beni ilk sabah namazına kaldırmış idi. Galiba yine böyle bir kıştı. Onun odasına bitişik olan küçük odamdaki küçük karyolamda uyurken etkileyen bir öpücük ve ateş gibi alnımı okşayan nazik eliyle, nazik ince parmaklarıyla saçlarımı tarayarak:

- Haydi Ömerciğim, kalk demiştin, kalk, haydi yavrucuğum!...

-Fakat anneciğim, demiştin, daha gece...

Her vakit öptüğü yerden, sol kaşımın ucundan tekrar öperek:

- Yok yavrucuğum, saat on iki, sonra vakit geçer, diye koltuklarımdan tutarak kaldırdı.” (İlk Namaz, s. 124).

Ömer Seyfettin dini terbiyeyi annesinden almıştır. İstanbul’un tanınmış ailelerinden olan annesi Fatma Hanım dini yönden olduğu kadar davranış bilimleri yönüyle de bilinçli bir anne olarak karşımıza çıkmaktadır. Onun çocuğunu ilk namaza kaldırışı çok önemlidir. Annenin tutumu sabrı, hoşgörüsü, şefkati o dercedir ki oğlunun gözünde bir melektir. Her annenin çocuğun gözünde varmak istediği bir noktadır bu.

“Hırkamı çıkardılar, kollarımı sıvadılar, abdest leğeninin yanına çömeldim. Anneciğim:

- Öyle yorulursun, diye küçük bir iskemleyi altına koydu, ona oturdum:

- Haydi besmele çek!..

Pervin ılık suyu ellerime döküyor, annem başucumda,

-Yüzünü... şimdi kollarını, yine üç defa... diye fısıldıyor, unuttukça,

-Aa! Hani başına mesh?.. gibi uyarılarla yanlışlarımı bana tekrar ettiriyordu. Abdest bitince annemle beraber yavaş bir sesle namaz dualarını okuyarak kollarımı ve yüzümü kuruladık. Pervin de ayaklarımı kuruladı. Ve çoraplarımı giydirdi. Isınmak için sobanın önüne gitmiştim. Arkama dönünce, annemi, arakıye seccadeyi açıyor gördüm... Sonra başına yeşil başörtüsünü örterek beni çağırmıştı.

- Gel...

Gittim. Küçük ben, onunla bir seccadede, bir yavru samimiyet ve saadetiyle o muazzez, o hassas anne vücudunun yanında durdum. İki lakırdı ile bana yapacağımı, evvelden öğrettiklerini tekrar etti:

- İki rekât sünnet... Gece öğrendiklerini zammet, unutmadın ya?" (İlk Namaz, s.125- 126).

Annesi abdest alma sırasında çocuğuna emir cümleleri kurma yerine ona hatırlatarak yaptırma yönünü seçmiştir. Bu annenin öğretileri onu mutlu etmiştir. Yazarın abdest alması, namaz kılması ve dua etmesi onu hayatında adeta unutulmaz bir anı olarak kalmıştır. Yazar

hala kıldığı ilk namazı ve etmiş olduğu duayı unutmamaktadır. Yazar bu melek anneyi hala hatıralarında yaşatmakta ve şöyle tasvir etmektedir.

“Yeşil başörtüsü başında, bu aydınlatıcı karanlık içinde, bir hayal gibi hareket ederek Kuran’ını aldı ve pencerenin kenarına, geniş sedire oturarak titrek ve ince sesiyle tilavete başladı. Ruhumda şiire benzer bir inilti aksi bırakan bu güzel sesi dinleyerek... Annemi bir meleğe benzetiyordum. Bu hayale melaikeleri düşünerek... Kur’an okuyan annemin şimdi etrafına toplanmaları gereken melaikeleri görüyorum zannederek dalıverdim.” (İlk Namaz, s. 127- 128).

Ömer Seyfettin’in dini kavramları kullandığı başka hikâyeleri de vardır. Fakat dini eğitim olarak ele aldığı hem annelere, hem de çocuklara mesajlar veren hikâyesi İlk Namaz’dır.

Ömer Seyfettin’e annesi tarafından yaptırılan bu dini vecibeler İslam toplumunun ailedeki talim ve terbiye metodunun bir parçasıydı. Toplumun beslendiği kaynak Kur’an ve sünnet idi.

Resulullah (s.a)’ın ailesinde çocukların talimi mühim meselelerden biridir. Doğumla birlikte çocuğun kulağına ezan okunması talim işinin ne kadar erken ele alınması gereğine bir sembol olmaktadır. Fiilen talime konuşma yaşında ve Kur’an ezberletilerek başlanmaktadır. Hz. Peygamber yedi yaşında namazı emretmektedir (Canan, 2005, s. 81- 82).

Milletimizin tarihin derinliklerinden getirdiği, dinin öğretileriyle milli kültürümüzün şekil verdiği, toplumda tevatür olarak nesilden nesile aktarılan insani ve ahlaki erdemlerimiz

bulunmaktadır. Ömer Seyfettin'in birçok hikâyesinin kahramanlarında bu erdemi bulmak mümkündür.

Merhamet. Merhamet, insanın en ulvi duygularından biridir. Milletimizin hayatında merhamet hem dinin, hem de milli normlardan beslenir. Merhametli insanlar hep takdir görürler. Dosta ve düşmana merhametle yaklaşabilmek yüksek bir insani davranıştır. Kütük hikâyesinde Arslan Bey'in davrandığı gibi:

“Arslan Bey, deminkinden daha sert bir sesle haykırdı:

-Şartım filan yok. Biz teslim olanın canına kıymayız. (...) Biraz sonra... Şolgo'nun tepesinde şan, namus kefeni olan meş'um beyaz bayrak dalgalanıyordu. Demir kapılar açılmıştı. Korkudan sapsarı kesilen tuğlu kumandan, altın kılıçlı asilzadeler, zırhlı şövalyeler, Arslan Bey'in önünde dize gelmişlerdi. (...) Teslim olan kumandanla erkânına Arslan Bey:

-Korkmayınız. Hayatınız bağışlanmıştır. Biz “vire”yi bozmayız. Gelin, size elli manda ile buraya getirdiğim topu seyrettireyim, dedi.” (Kütük, s. 18-19).

Adalet. Türk Milletinin tarihi boyunca ortaya koyduğu mücadelenin amacı, zalim ve mazlumun olduğu ülkelere adalet götürmektir. Atalarımızın fetih anlayışında sömürü düzeni kurmak yoktur. Onların ulvi amaçları, fethettikleri yerleri imar ve insanlığa adaletle muamele etmektir. Yüzyıllar boyunca tesis ettikleri adalet anlayışı milliyeti ve dini farklı toplumlar tarafından takdirle ve özlemle anlatıla gelmiştir. Tarih bunun birçok örmeleri ile doludur. Ömer Seyfettin Topuz hikâyesinde Türklerin adalete verdikleri önemden şöyle bahseder:

“Elçi yine gözleri yerde, geri geri gitti. Ortadaki neferin omzundan topuzu aldı. Bu gayet ağır, altın yaldızlı, sarı parlak kabzalı bir aletti. Yere bakarak yürüyor, gülümsüyordu. Bütün gözler harekâtını takip ediyordu. Tahtın önüne geldi. Ansızın... gözle görülmeyecek bir çabuklukla havaya kaldırdığı bu müthiş topuzu prensin elmaslı tacına öyle bir indirdi ki...

Salonun içinde kimse kımıldamıyordu. Hepsi olduğu yerde dondu. Taş kesildi. Akabinde kaftanın altından büyük bir kılıç sıyrılan elçi, Ulahça,

- İşte gördünüz ya... İstiklal sevdasına düşen asi cezasını buldu! diye haykırdı.” (Topuz, s. 13-14).

Uygarlık ve adalet götürdükleri yerlerde kendilerine yapılan ihanetleri ise cezalandırmaktan çekinmemişlerdir. İhanetin karşılığı olarak verilen cezalar da yine adalet sınırları içerisindedir. Yazar bu tür hikâyelerinde Balkanlarda ki azınlıkların ihanetini konu edinmiştir.

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi, Ömer Seyfettin`in hikâyelerindeki kahramanlar meziyetlere sahiptir.

Cömertlik. Ömer Seyfettin`in hikâyelerinde, cömertliğin çeşitli örneklerini görebiliriz. Bunlardan en dikkat çekenini ise devlet karşısında yapılan cömertliktir. Pembe İncili Kaftan `da Muhsin Çelebi`nin satın aldığı kaftana karşı çiftliğini ipotek etmesidir.

Diyet`te ise cömertliğin sınırları çizilmiştir. Cömertlik ile başa kakmanın arasında çizgi ortaya konmuştur. Biraz da mecbur kalarak yaptığı

iyiliği her vesile ile başka kakan Hacı kasabın iyiliği karşısında demirci ustasının davranışı maddiyatın değerini kaybettiği bir sahnedir.

“Hacı Kasap çubuğu yanına bıraktı. Hizmetçisinin bu ağır bakışından kurtuluvermiş gibi dırlandı:

-Kolumun diyetini benim verdiğimi unutuyorsun galiba, dedi, ben olmasam şimdi çolak kalacaktın...

Koca Ali yine cevap vermedi. Acı acı gülümsedi. Kızardı. Sonra birden sarardı. Hızla döndü. Bilediği satırların en büyüğünü kaptı. Sıvalı kolunu yüksek kıyma kütüğünün üstüne koydu. Kaldırdığı ağır satırı öyle bir indirdi ki... o anda kopan kolunu tuttu. Gördüğü şeyin dehşetinden gözleri dışarı fırlayan Hacı kasabın önüne,

-Al bakalım, şu diyetini verdiğin şeyi!.. diye hızla fırlattı. Sonra esvabının kolsuz kalan yenini sıkıp bir düğün yaptı. Dükkândan çıktı.”

(Diyet, s. 20).

Cömertlik milletimizin hem mili, hem de dini değerlerinden beslendiği bir haslettir. Tarihimizde ve günümüzde muhtaç insanlara yapılan cömertliklerin birçok örnekleri mevcuttur. Atalarımız bu özellikleri vakıf kültürüyle kurumsal bir kimlik kazanmıştır. Yapmış oldukları eserlerle can taşıyan ve muhtaç her varlığın yardımına koşmuşlardır.

Arlanma. Arlanma, utanma, terbiye, ahlak ve nezaket anlamlarına gelen hayâ en önemli ve en değerli insani haslet ve meziyetlerdendir.

Yüce dinimiz “Hayâ imandandır” diye buyuruyor. Bir hadiste “Kuldan utanmayan, Allah’tan da utanmaz” deniyor. Halk arasında utanmaz ve arlanmaz insanlar için söylenen sözler çok fazladır.

Kötü söz ve davranışlara karşı insanı frenleyen, onu daima ahlaki ve insani bir çerçeve içinde tutan duygu utanma duygusudur. Bu duygudan mahrum olanları gerçek anlamda insani ve ahlaki çizgiye getirebilecek hiçbir güç yoktur. Edep ve hayâ duygusu aslında insan fitratında var olan asil bir duygudur. İnanç ve eğitimle bu duygu gelişir, böylece insan olgunlaşır.

Bu duyguyla ilgili olarak verilen mesaj Ferman hikâyesinin kahramanı Tosun Bey’e aittir.

“Sönmez bir merak ateşi ruhunda tutuştu. Zaten işte mühür bozulmuştu. Açsa... belli bile olmayacaktı, başını salladı. Kendi kendine,

-Sakın sakın! dedi.

İçinde tutuşan merak ateşi öldürücü bir sıtma gibi her yerini sarsıyordu. Harareten yanan elleri, sanki kendi iradesiyle inat eden başka bir vücudun azası imiş gibi, torbayı açtı. Üç katlanmış kağıdı çıkardı. Tosun Bey iradesine isyan eden ellerinin cinayetinden titredi. Bir ferman açılabilir miydi? Fakat kımıldayamıyor, ellerine hükmedemiyordu. Zincire vurulmuş, hareketsiz yatarken, başkasının yaptığı cinayeti karışmadan seyreder gibi ellerinin hıyanetine bakakaldı. Kendisini dinlemeyen bu eller fermanı da açtı.” (Ferman, s. 16, 17).

Kimsenin görmemesine rağmen yapılan yanlı karşısında çekilen acı Tosun Bey'in şahsında utanma ve arlanma duygusu ile açıklayabilir.

Arkadaşlık. Ömer Seyfettin'in And hikâyesinde çocuklara yönelik ve Başını Vermeyen Şehit hikâyesinde ise yetişkinlere yönelik arkadaşlık mesajları verilmektedir.

“Bedenler, kalkanlı, tüfekli, oklu gazilerle dolmuştu. Palanganın ruhu, neşesi, keyfi olan iki arkadaş, bu esnada tuhaf tuhaf laflar söyleyip yine herkesi güldürüyordu. Bunların ikisine de ‘deli’ derlerdi; Deli Mehmet, Deli Hüsrev... Serhat muharebelerinde, hayale sığmayacak yararlılıklarıyla masal kahramanları gibi inanılmaz bir şöhret kazanan bu iki deli, hiçbir nizamla hiçbir kayda, hiçbir zapt u rapta girmeyen, dünya şerefinde gözleri olmayan Anadolu dervişlerindendi.” (Başını Vermeyen Şehit, s. 24).

Vefa. İnsanı insan yapan en önemli hasletlerden birisi vefa duygusuna sahip olmaktır. Bu, en özlü tanımıyla yapılan iyilikleri unutmama, iyilik yapana daha güzeliyle karşılık verme halidir.

Zıddı ise nankörlüktür. Bu sıfat, kendisine verileni değerlendirmeyip eline geçeni tepen, kadir kıymet bilmeyen kimseler için kullanılır. Bir düşünür (Ausonius) diyor ki: "Toprak, nankör bir adamdan daha kötü bir şey yetiştirmez."

Toplumda huzur ve güven ortamının tesisi ve sürekliliği de insanların dayanışma içinde olması, birbirine yardımda bulunması ve birbirine sevgiyle yaklaşmasıyla mümkündür.

Ömer Seyfettin'in Ferman hikâyesinde Tosun Bey'in yaşadıkları çatışmalar buna güzel bir örnektir.

“Yalnız kulağından Salih Ağa'nın sesi çıkmıyordu:

-Padişahın emirlerinden dışarı çıkma...

Hâlbuki... Hâlbuki... o, işte padişahın emrinden dışarı çıkıyor, hatta isyana hazırlanıyordu. Bu büyük ve şeni günahı yapmış gibi kalbinde heyecan ve nedametle karışık zehirli bir sızı duydu. Canını padişaha ve devlet uğrunda vermeye ahdetmemiş miydi? O halde bu canı kimden ve ne için kaçıracaktı?” (Ferman, s. 19).

Ömer Seyfettin'in hikâyeleri içerisinde “vefa” duygusuna bir diğer örnek de Başını Vermeyen Şehit hikâyesinde vardır. Kuru Kadı, düşmana başını vermeyen Deli Mehmet'in kabrinden ayrılmaz.

“Kuru kadı palangada sabahı dar etti. Güneş doğmadan Deli Mehmet'in mezarına koştu. Artık bütün günlerini bu mezarın başında geçiriyordu. Bu mezarın daimi ziyaretçisi oldu. Büyük bir taş yontturdu, yazdırdı, başına diktirdi. Beş vakit namazlarını bile cemaatine bu kabrin başında kıldırarak isterdi. Artık ne hacet dilese ona nail oluyordu.” (Başını Vermeyen Şehit, s. 31).

Alçak Gönüllük. Alçak gönüllülük kibir ve gururun karşıtıdır. İnsanın kendini küçük görerek alçaltması da değildir. İnsanın kendi değerlerini, yeteneklerini, olumlu ve olumsuz yanlarını iyice bilerek; kendini olduğundan başka türlü görmemesi ve göstermeye kalkışmamasıdır. Alçak gönüllü kişiler aynı zamanda mütevazı kişilerdir.

Alçak gönüllülük, Ömer Seyfettin'in birçok hikâye kahramanının vazgeçilmez özelliğidir. Hikâyelerde geçen kahramanlar menfaatlerinden öte yüce idealler için mücadele ederler. Onların hedefi canları pahasına bayrağı daha yükseklerle dikmektir. Bu mücadele sonucunda tek beklentileri şehitlik mertebesine ulaşmaktır. Kendileri için verilen dünyevi hediyeler karşısında mahcup olurlar ve kabul etmezler. Nitekim Başını Vermeyen Şehit'te, Deli Mehmet ve Deli Hüsrev bunu çok açık şekilde ifade eder. Bu davranışta sadakat ve vefa olduğu kadar, alçak gönüllülük de vardır.

“Deli Mehmet, Deli Hüsrev... Serhat muharebelerinde, hayale sığmayacak yararlılıklarıyla masal kahramanları gibi inanılmaz bir şöret kazanan bu iki deli hiçbir nizama, hiçbir kayda, hiçbir zapt u rapta girmeyen, dünya şerefinde gözleri olmayan Anadolu dervişlerindendi. Her zaferden sonra kumandanları onlara rütbe, hil'at murassa kılıç gibi şeyler vermeye kalkınca, gülerler: 'İstemeyiz! Fani vücuda kefen gerektir. Hil'at nadanları sevindirir...' derler...” (Başını Vermeyen Şehit, s. 24).

Yumuşak Huyluluk. Yumuşak huylu ve ağır başlı olmak, öfkenin kabarması halinde sakin olup kızmamak, sabır ve tahammül göstermek, tahrik edici sebepler karşısında soğukkanlılığı korumak, acı ve ıstırap verici hareketlere karşı sabırlı olmaktır.

Ömer Seyfettin'in hikâyeleri içerisinde yumuşak huylu olma erdemine sahip hikâye kahramanı Vire hikâyesinde anlatılan Barhan Bey'dir. Ancak onun yumuşak yapısı, zekâsından ve soğukkanlılığından kaynaklanır. O, sakin, kendine güvenen ve ne yaptığını bilen biridir. Böylece o, çok zor işleri bile büyük bir sükûnetle yapar.

“Barhan Bey, çok düşünen, hiç faka basmayan, akıllı cesurlardandı (...) Barhan Bey’in kısa vücudu, yuvarlak omuzları, üstünde hatta biraz sakil görünen kocaman bir başı vardı. Ağırlığından daima bir tarafa eğilmiş gibi duran bu başın içinde sönmez bir ateş, sönmez bir zeka alevi tutuşuyordu.”
(Vire, s. 70).

Hikâyenin devamında zeki ve soğukkanlı Barhan Bey’in bu meziyetleri sayesinde, kendilerinden güçlü kuvvetlileri nasıl dize getirdiği anlatılmıştır.

Milli Değerler

Ömer Seyfettin’in hikâyelerinde geçen milli değerleri vatan ve millet sevgisi, konukseverlik, cesaretli olma başlıkları altında toplanmıştır. Onun hikâyelerinde kahramanların bir tek özelliklere sahip değildir. Kahramanların milli, ahlaki ve dini kavramlarla işlendiğini görürüz.

Vatan ve Millet Sevgisi. Ömer Seyfettin’in milliyetçi kişiliği hikâyelerinde kendisini gösterir. Millet ve vatan sevgisine dair örnek davranışları hikâyedeki kahramanlar yoluyla aktarmıştır. Ferman hikâyesinde Tosun Bey, Pembe İncili Kaftan’da Muhsin Çelebi, Kütük’te Arslan Bey, ilk akla onun vatan mefkûresinin sembolize isimleridir. Hikâyelerindeki kahramanlar vatan için canını, malını feda etmektedir. Bir Çocuk Aleko adlı hikâyedeki kahraman Ali ise, çocuk yaşta vatan ve milliyet sevgisi için ölecek kadar vatanseverdir.

“Tercümanla beraber yandaki kapıdan girdiler. Başı kabak kumandan masanın üstündeki gazeteleri karıştırıyordu (...) Ali durdu. Sirtında bombanın tıktaklarını daha hızlanmış gibi işitti.

-Öyle ise kumandana söyle. Ben Rum değilim.

Tercüman afalladı. Gözleri derinleştirdi:

-Ya nesin?

-Türküm!

-Türk mü?

-Evet Türk

(...) Ali daha ziyade gülüyordu. Tercümana:

-Vakit dar, çabuk söyle. O beni öldürmeyecek, ben onu öldüreceğim!

Dedi.

Tercümanın çeneleri kilitlendi. Şaşkınlığından bu cümleyi İngilizce tekrarlamaya vakit kalmadı!" (Aleko Bir Küçük Çocuk, s. 59)

Ömer Seyfettin`in vatan ve milliyet sevgisinin ölçüsü yoktur. Uğrunda can ve mal feda edilecek kadar kutsaldır ve değerlidir.

Konukseverlik. Türkler kendi yemediğini misafire ikram ederler. Konukseverlik geçmişten günümüze gelen ve bizi diğer milletlerden ayıran en önemli özelliklerdendir. Misafirin yatacağı yer de, yiyeceği yemek de her zaman ev sahibinden önce gelir. Çünkü bizim inancımızda misafir rızık demektir. Misafir dokuz rızıkla gelir birini yer derler. Toplum arasında misafir ağırlama adeta bir yarıştı.

Milletimizin bu hasleti, Ömer Seyfettin`in Gizli Mabet hikâyesinde bahsedilir.

"Kapıyı çaldım. İhtiyar Arap açtı:

-Sütannem yok mu? diye sordum.

-Komşuda, buyurun...

-Haydi, Karanfil dadı, git, koş, benim geldiğimi söyle. Yanımda da bir misafirim var. Bu gece sizde kalacağız, dedim. İçeri girdik. Temiz, fakat karanlık taşlıktan geçerek koca bir merdivenden çıktık. Misafir odasına geçen Frenk bayıldı. Yerde güzel bir Acem halısı yayılıydı. Duvarlar -merhum hattat sütbabamın yadigâr bıraktığı- levhalarla süslenmişti. Yastıklarına fes rengi perdelerin düştüğü sedirler kırmızı velenselerle örtülüydü. Karşı karşıya oturduk. Kafeslere hayran oldu. ‘Adeta kendimi bir rüyanın içinde sanıyorum’ dedi.” (Gizli Mabet, s. 81, 82).

Cesaretli Olma. Yabancı kaynaklar Türk milletini anlatırken, ilk bahsettikleri şey; Türklerin cesaretidir. Ömer Seyfettin’in hikâyelerinde en fazla işlediği, milli ahlak unsurları içerisinde, cesaretli olma erdemi ilk sıraları alır. Özellikle onun konusunu Türk tarihinden aldığı hikâyelerindeki kahramanların ortak özellikleri cesaretli oluşlarıdır.

Bir Çocuk Aleko’da Ali, Ferman’da Tosun Bey, Kütük’te Arslan Bey, Teselli’de İskender Paşa, Diyet’te Ali Ustanın ortak özellikleri, cesaretli oluşlarıdır. Bu milli kültür unsurlarına vereceğimiz en güzel örnek, Pembe İncili Kaftan hikâyesidir. Çünkü bu hikâyede Muhsin Celebi cesareti ölümsüzleştirmiştir. Karşısında zalim ve kural tanımayan bir şah vardır:

“-Namesini verdiğim büyük padişahım, Oğuz Kara Han neslindedir, diye haykırdı, dünya yaratıldığından beri onun ecdadından

kimse kul olmamıştır. Hepsi padişah hepsi hakandır. Ecdadı hilkatten itibaren hükümdar olan bir padişahın elçisi hiçbir ecnebi padişah karşısında divan durmaz. Çünkü padişahı kadar dünyada asil bir padişah yoktur.” (Pembe İncili Kaftan, s. 66).

Muhsin Çelebi’yi böyle güçlü kılan şey, sadece vatan sevgisi değil, sahip olduğu tarih bilinci ve Türklük şuurudur.

Bölüm V: Sonuç ve Öneriler

Bilginin öğrenilen olmaktan çıkıp paylaşılan dönüştüğü bir dünyada değerleri somutlaştırıp öğrenciye sunmak ise örneklendirme, model alma gibi tekniklerin yeniden önem kazandığı ayrı bir yöntem gerektiriyor.

İşte Ömer Seyfettin hikâyeleri tam da bu tekniklerin kullanılabilceği, değerler eğitiminin hedefine tam olarak ulaştığı güzel örnekler arasında yer alıyor. Kaşığı'da yalan söylemenin, And ve Diyet'te borçlu kalmanın, iyiliği başa kakmanın, dostluk, arkadaşlık ve fedakârlığın ne olduğu anlatılmaktadır. Forsa'da vatan sevgisini, Kütük'te zeki olup pratik çözümler üretmeyi, Perili Köşk'te mal hırsının insanı ne hallere düşüreceğini basit ve anlaşılır bir öyküyle sunar, Ömer Seyfettin doğu hikâyelerinde ve fabllarında olduğu gibi anlaşılması zor değerleri somut örneklerle önümüze koyar.

Ömer Seyfettin, hikâyelerinde örnekleme yoluyla dönemin okullarına ve eğitim süreçlerine yönelik bilgiler vermiştir. Eserleri, bilhassa Sosyal Bilgiler, Türkçe, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde öğretmenler açısından eğitici bir materyal olarak kullanılabilcek niteliktedir

Eğitim ortamları ile ilgili bilgi veren hikâyeleri ise Falaka, And, Kurbağa Duası, Bir Bölü İki, Gürültüdür. Bu eserlerinde okul, öğrenci ve öğretmen tiplerini aracılığıyla eğitimdeki yanlışlıkları ortaya koymuştur.

Ömer Seyfettin'in hikâyeleri üzerine yapılan çalışmada eğitim ortamları şu sonuçlara ulaşmıştır.

Eğitim Öğretim Ortamlarıyla İlgili Sonuçlar

1. Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde okulların fiziki, donatım ve eğitim-öğretim süreçleriyle ilgili bilgilere yer verilmiştir.

2. Mahalle mekteplerinin ve idadilerin fiziki şartları kötüdür.

3. Okullar bakımsız hatta badanasızdır.

4. Mahalle mektepleri genellikle camiye bitişik yapılardır. Bazen caminin köşesinde de olabilmektedir. Cami imamları öğretmenlik yapmaktadır.

5. Mahalle mekteplerinde eğitim aracı olarak elifba kitabı, rahle, hocanın sopası ve falaka kullanılmaktadır.

6. Mahalle mekteplerinde öğrenci sayısında bir standart yoktur. Sınıflar kalabalık olup kırk kişiyi aşmaktadır.

7. Mahalle mekteplerinde dini eğitimi esas alan ezberci bir eğitim anlayışı mevcuttur.

8. Kız ve erkekler ayrı sınıflarda eğitim yapmaktadırlar. Karma eğitim yoktur.

9. Disiplin aracı olarak dayak kullanılmaktadır. Küçük cezalar için kulak çekme, tokat kullanılmakta, büyük cezalar için ise falaka uygulanmaktadır. Kızlara falaka uygulanmamakta sadece sopa ile ellerine vurulmaktadır.

10. Öğretmen öğrenci ilişkisi sevgiye dayalı değil korkuya dayalıdır.

11. Mahalle mekteplerinde hocaya yardım etmek için kalfa görevlendirilirdi.

12. İdadilerde yatılı okullar bulunmaktadır. İdadilerde müdür için lojman bulunmaktadır.

13. İdadilerde idareci kadrosu müdür, müdür yardımcısı ve okulda düzeni sağlamakla görevli ser mubassırdan oluşmaktadır. İdareciler liyakatsizdir. Eğitim öğretim süreçlerini yöneten değil sadece mevzuatı uygulayan yönleri ile öne çıkmaktadır. Yönetici ve öğretmenler ile diğer personel arasında ilişkiler problemlidir.

14. İdadilerin öğretmen kadrosu yeterli ve yetkindir. Bu okullarda matematik, felsefe, yabancı dil ve coğrafya dersleri ve öğretmenleri vardır.

15. İdadilerde yabancı öğretmenler de görev yapmaktadır.

16. Azınlıkların da okulları mevcuttur.

17. Sınavlarda ayırtmanlar görev yapmaktadır. İkmale kalan öğrencilere müfredat dışı sorular sorarak her türlü zorluğu çıkarmaktadırlar.

18. Sınavlar objektiflikten uzaktır.

19. İdadilerde Osmanlı tebaasına mensup her çocuk eğitim almaktadır. Ancak ırkı ve dini farklı olan bu çocuklar arasında kardeşçe bir ilişki vardır.

20. Dönemin askeri okullarında okuyan öğrenciler arasında gruplaşmalar mevcuttur.

Çocuklara Kazandırılacak Olumlu Alışkanlık ve Tutumlar Açısından Sonuçlar

1. Ömer Seyfettin hikâyeleri, öğrencilerde okuma zevk ve alışkanlığı kazandırılmasında ideal bir kaynaktır. Hikâyeleri- konuları yönünden incelediğinde, Türkçe, Sosyal Bilgiler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi derslerinin etkinliklerinde eğitim-öğretim materyali olarak kullanılabilir.

1. Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde vatan ve millet sevgisi gibi milli değerlerin gelecek kuşaklara aktarılması için kahramanları aracılığıyla mesajlar vermektedir. Ferman, Pembe İncili Kaftan, Kütük, Bir Çocuk Aleko ve Forsa milli unsurların işlendiği hikâyeleridir.

2. Yazarın İlk Namaz hikâyesi hem ailelere din eğitiminin örneğini sunması, hem de çocuklarda dini hassasiyetler oluşturması bakımından aile eğitiminde ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde kullanılabilir.

3. Öğrencilere hurafeleri tanıtmak ve bunlardan korumak için Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde Keramet, Perili Köşk, Mehmaemken, Mehdi, Tezgâh ve Pireler adlı hikâyeleri uygun birer eğitim aracıdır.

4. Öğrencilerde insani ve ahlaki değerler oluşturmak için Ömer Seyfettin hikâyeleri bu amaçla eğitim materyali olarak kullanılabilir.

a. Dürüstlük, yalan söylememe, iftira atmama değerleri için Kaşağı,

b. Fedakarlık, arkadaşlık değerleri için Falaka, And ve Başını Vermeyen Şehit,

c. Hak ve adalet değerleri için Topuz,

d. Vefa, Cömertlik ve konukseverlik değerleri için Pembe İncili Kaftan, Diyet, Gizli Mabet ve Ferman,

e. Yapılan iyilikleri başa kakmama, hayvanlara zarar vermeme, büyük sözü dinleme (nasihatlere uyma) gibi ahlaki değerler de, hikâyelerde üzerinde durulan, çocuklara kazandırılmaya çalışılan değerler arasındadır.

Öneriler

Öğretmenlere ve Velilere Öneriler. Bu çalışmanın verilerinden hareketle öğretmenlere ve velilere yönelik öneriler dört maddede sıralanabilir.

1. Yazarın eserleri millî ve manevî değerleri kahramanların kişilik özellikleri içinde vermektedir. Böylece olumlu tutumları öğrencilerin içselleştirmesini sağlamada faydalı olacaktır.

2. Yazarın Bomba, Beyaz Lale, Tuhaf Bir Zulüm hikâyeleri çocuk edebiyatı ve eğitimi için mahsurlu hikâyeleridir. Dolayısıyla öğretmenlerimiz bu konuda daha dikkatli olmalıdır.

3. Ömer Seyfettin hikâyeleri çocuklara soyut işlem döneminden itibaren okutulmalıdır. Bu dönem ise 4. Sınıfa tekabül etmektedir.

4. 2013/2014 eğitim öğretim yılı ders kitaplarında Ömer Seyfettin hikâyelerinden sadece Forsa serbest metin çalışması olarak yer almaktadır. Oysa milli, manevi ahlaki ve insani her alanda çocukları etkileyebilen bu hikâyeler ders kitaplarında daha fazla yer almalıdır.

Eğitim Programlarına Yönelik Öneriler. Ömer Seyfettin'in hikâyeleri tema yönünden irdelendiğinde, ilköğretim programında yer alan derslerin birçoğuyla ilişkilendirilebilecek ve öğretim materyali olarak kullanılabilir bir özellik göstermektedir. Dönemin siyasal akımlarını ve Balkan Savaşlarını konu alan hikâyeleri; halk fıkra, masal ve menkıbelerinden yararlanan hikâyeleri; çocukluk anılarının işlendiği hikâyeleri vb. ilköğretim Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersleri etkinliklerinde de kullanılabilir niteliktedir (Geçgel, 2011, s. 166).

Türkçe dersinin amacı; okuma zevki ve akışkanlığı kazandırmak, düşündüklerini, tasarladıklarını söz ya da yazı ile doğru ve amaca uygun olarak anlatma beceri ve alışkanlığını kazandırmak, Türk Dilini sevdirmek, estetik duygularının gelişmesine yardımcı olmak, millî duygularını güçlendirmek, sözlü ve yazılı eserler yoluyla Türk kültürünü tanımalarına yardımcı olmak şeklinde özetlenebilir.

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi Programı (Sayı 410, Tarih 28.12.2006) genel amaçları arasında; “öğrencilerin doğru dinî bilgiler ile batıl inanç ve hurafeleri” ayırt edebilmeleri yer almaktadır.

Bu dersin etkinliklerinde de, öğretim hedeflerine uygun öyküler birer öğretim materyali olarak sınıfa getirilebilir. Ömer Seyfettin’in halkın yanlış inançlarını yediği Perili Köşk, Sanduka, Keramet, Kurbağa Duası, Yalnız Efe gibi hikâyeleri, “doğru dinî bilgiler ile batıl inanç ve hurafeleri” ayırt edebilme hedefine ulaşmada öğrencilere yardımcı olabilecek materyallerdir.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7. sınıf programı 1. Ünitesi “Melek ve Ahiret İnancı” ünitesi açıklamalar bölümünde, “Ünite bütününde dinin insan hayatına anlam kazandırması, inanç-davranış ilişkisi üzerinde durulacaktır. Ayrıca İslam’ın hurafeden uzak, akla uygun ve evrensel bir din olduğu öğrencilere kavratılacaktır.” (MEB, 2006, s. 55) denmektedir. Yine 8. sınıf programında ise “Dinler ve Evrensel Örgütleri” ünitesinde, “Dinler hakkındaki bilgiler genel özellikleri itibariyle hurafeden ve ön yargıdan uzak bilimsellik ve objektiflik göz önünde bulundurularak işlenecektir.” (MEB, 2006, s. 66) denmektedir.

İlk Namaz hikâyesine göre Ömer Seyfettin, Gönen’deki çocukluk yıllarını din ve milliyet duygusu canlı bir ailede geçirmiştir. Ona bu duyguları babasından çok, okumuş bir

aileden gelen annesi Fatma Hanım telkin etmiştir. Fatma Hanım, beş vakit namaz kılan, Kuran-ı Kerim’i okuyan ve dinine bağlı yaşayan, daha da önemlisi bu duyguları oğlu Ömer’e de aşılama isteyen bir annedir. Fatma Hanım bütün bunları oğluna örnek olarak, şefkatli ve tatlı bir dil kullanarak aktarmaya çalışmıştır. Annesinin bu sevecen yaklaşımı ve tatlı dili onun hafızasına adeta kazınmış ve yıllar sonra bütün ayrıntılarıyla gözlerinin önünde canlanarak hikâyelerine konu olmuştur. Fatma Hanım, hikâye edebiyatımızda çocuğuna din ve millet duygularını telkinde başarılı olmuş güzel bir anne örneğidir (Duymaz, 2006, s. 171).

Eğitim programları incelendiğinde Ömer Seyfettin hikayeleri eğitim meteryali olarak sınıf ve ders bazında şu şekilde kullanılabilir.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi. 4.Sınıf Programı Temiz Olalım ünitesinde “Dürüst Olmak da Temizliktir.” etkinlik örneğinde Dürüstlük, yalan söylememe, iftira atmama değerlerini içeren “Kaşağı” hikâyesi,

Sevgi, Dostluk ve Kardeşlik ünitesinde “Sevmek ve Sevilmek Bir İhtiyaçtır.” etkinlik örneğinde arkadaşlık ve dostluk mesajları veren And ve Başını Vermeyen Şehit hikâyeleri,

Aile ve Din ünitesinde ailede dini eğitimin güzel bir metodunu ortaya koyan İlk Namaz hikâyesi,

5.Sınıf programı İbadet Konusunda Bilgilenelim ünitesinin “Bir Gözlemim Var” etkinliğinde öğrencilerden çevresinde ibadetle ilgili gözlemlediklerini sınıfta arkadaşları ile paylaşmaları istenmektedir. Bu etkinlik için İlk Namaz hikâyesi,

Kuran-ı Kerimin Temel Eğitici Nitelikleri ünitesinin “Güzel Bir Benzetme” etkinliği için Kur’an’ın açıklayıcılığı ve yol göstericiliğindeki üslup üzerinde konuşulur. Yazarın

toplumumuzda yaşayan hurafeleri ele aldığı ve eleştirdiği Keramet, Perili Köşk Mehmaemken, Mehdi, Mermer Tezgâh ve Pireler adlı hikâyeleri,

Vatanımızı ve Milletimizi Seviyoruz ünitesinin “Her şey vatan için” ve “Onlar ölmedi” etkinlikleri için, Millet ve vatan sevgisine dair örnek davranışların yer aldığı Ferman, Pembe İncili Kaftan, Kütük ve Bir Çocuk Aleko adlı hikâyeleri birer metin olarak kullanılabilir.

6.Sınıf Programı Namaz ibadeti ünitesi “Namaz Müminin Miracıdır” etkinliği için yazarın İlk Namaz hikâyesi,

Son Peygamberimiz Hz. Muhammed adlı ünitesi “Dönüm Noktası: Hicret” etkinliğinde arkadaşlık ve dostluk mesajları verdiği And ve Başını Vermeyen Şehit hikâyeleri kullanılabilir.

7.Sınıf Programı Melek ve Ahiret İnancı ünitesinin bütününde dinin insan hayatına anlam kazandırması, inanç-davranış ilişkisi ve İslam’ın hurafeden uzak, akla uygun ve evrensel bir din olduğunun öğrencilere kavratılması hedeflenmiştir. Bu doğrultuda Ömer Seyfettin’in hurafeleri ele aldığı ve eleştirdiği Keramet, Perili Köşk Mehmaemken, Mehdi, Mermer Tezgâh ve Pireler adlı hikâyeleri ve “Kavramlar Dünyası” etkinliğinde ise Mehdi adlı hikâye,

Din ve Güzel Ahlak ünitesinde, “Onun Ahlakı Kur’an İdi”, “Din Güzel Ahlaktır” ve “Ben Güzel Ahlakı Tamamlamak İçin Gönderildim.” Etkinlikleri için merhamet, adalet, cömertlik, arlanma, arkadaşlık, vefa, alçak gönüllülük ve yumuşak huyluluk erdemlerinin işlendiği Kütük, Topuz, Pembe İncili Kaftan, Diyet, Ferman And, Başını Vermeyen Şehit ve Vire hikâyeleri kullanılabilir.

8.Sınıf Programı Kur'an'da Akıl ve Bilgi ünitesi "Din Akıl Sahiplerine Seslenir", "Akıl İçin Söylenenler" ve "Hiç Düşünmez misiniz" etkinliklerinde Kur'an'da aklın önemi vurgulanmakta ve düşünmeye önem verilmektedir. "Taassuba Dikkat!" etkinliğinde ise Din istismarı ve taassup konularında Atatürk'ün sözleri araştırılacaktır. Bu etkinliklere destek amacıyla yazarın toplumdaki yaşayan hurafeleri ele aldığı ve eleştirdiği Keramet, Perili Köşk Mehmaemken, Mehdi, Mermer Tezgâh ve Pireler adlı hikâyeleri kullanılabilir.

9, 10, 11 ve 12. Sınıflar Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının "Ahlak ve Değerler" adlı öğrenme alanına ait 9.sınıfta "Değerler", 10.sınıfta "Haklar, Özgürlükler ev Din", 11. Sınıfta "Aile ve Din", 12. Sınıfta ise "İslam ve Barış" ünitelere yer almaktadır. Ömer Seyfettin hikâyelerinde dini, ahlaki ve milli değerleri içeren Kütük, Topuz, Pembe İncili Kaftan, Diyet, Ferman And, Başını Vermeyen Şehit ve Vire hikâyeleri metin olarak kullanılabilir.

***Türkçe Dersi.** Türkçe Dersi(1-5.Sınıflar) öğretim programının hazırlanmasında düşünme, anlama, sorgulama, inceleme, araştırma, keşfetme, günlük hayatla ilişkilendirme ve değerlendirme gibi çalışmaları içeren tematik bir yaklaşım benimsenmiştir. Tematik yaklaşımdan hareketle Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda zorunlu ve seçmeli temalar belirlenmiştir (MEB, 2009, s. 142). Zorunlu temalardan biri de "Değerlerimiz" temasıdır. Ömer Seyfettin'in hikayeleri 4. Ve 5.sınıflarda dini, ahlaki ve milli değerleri içeren Kütük, Topuz, Pembe İncili Kaftan, Diyet, Ferman And, Başını Vermeyen Şehit, Vire, Bir Çocuk Aleko ve Teselli hikayeleri metin olarak kullanılabilir.*

Türkçe Dersi(6-8.Sınıflar) Öğretim Programıyla öğrencilerin Millî, manevî ve ahlâkî değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri amaçlanmaktadır (MEB, 2009, s. 4).

Türkçe Dersi (6-8.Sınıf) öğretim programı 14 temaya yer vermektedir. Bu temalardan 6. sınıfta “Sevgi”, 7. sınıfta “Millî Kültür”, 8. sınıfta “Toplum Hayatı” zorunlu ana temalardır. Zorunlu temalar diğer sınıflarda da işlenebileceği belirtilmektedir (MEB, 2009, s. 61).

6. Sınıf Türkçe Öğretim Programının Sevgi temasının alt temaları ise İnsan sevgisi, Aile sevgisi, Vatan sevgisi, Millet Sevgisi, Bayrak sevgisi ve Dil sevgisidir.

7. Sınıfta ise programda ana tema olarak Millî Kültür yer almaktadır. Bu temanın alt temaları ise Geleneksel sanatlarımız, Türk büyükleri, Türk müziği, Zanaatlar, Seyirlik Oyunlar, Spor Oyunlar, Bayramlar yer almaktadır.

8. Sınıfta ise ana tema Toplum Hayatı’dır. Bu bağli olarak alt temalar ise Medeniyet, Birey ve toplum, Yardımlaşma, Komşuluk ilişkileri, Küreselleşme, Dayanışma, Dostluk Konukseverlik olduğu görölmektedir.

6. Sınıftaki “Sevgi” temasına Ömer Seyfettin hikâyeleri kullanılarak metin zenginliğı kazandırılabilir. Bu amaçla Ferman, Pembe İncili Kaftan, Kütük ve Bir Çocuk Aleko adlı hikâyeleri bu tema içerisinde kullanılabilir.

7. Sınıftaki “Millî Kültür” temasına ise Kütük, Topuz, Pembe İncili Kaftan, Ferman, Başını Vermeyen Şehit, Bir Çocuk Aleko ve Teselli hikâyeleri Türk Büyükleri alt teması altında verilebilir.

8. Sınıftaki “Toplum Hayatı” temasında ise And, Gizli Mabet ve Diyet hikâyeleri Dayanışma, Dostluk, Konukseverlik alt temaları için uygun birer materyal olarak kullanılabilir.

Öğrencilere iyi birer vatandaş olmak için gerekli değerleri kazandırmada Sosyal Bilgiler dersinin rolü oldukça önemlidir. 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programının genel amaçları arasında “Öğrencilerin demokratik beceri ve değerlere sahip, bilimsel düşünmeye açık, insan haklarına saygılı, işbirliği içinde çalışabilen, cumhuriyet sevgisi gelişmiş, haklarını bilen ve sorumluluk sahibi Türk vatandaşları olarak yetiştirilir.” ifadesi yanında “Öğretmen, öğrencileri millî, ahlâki, insanî, manevî, kültürel değerler bakımından besleyici etkinlikler düzenler.” (MEB, 2004) ifadeleri yer almaktadır.

Sosyal Bilgiler Dersi. *Sosyal Bilgiler Programında 4. Sınıf öğrencilerine kazandırılması gereken değerler; “Duygu ve düşüncelere saygı, Hoşgörü, Türk büyüklerine saygı, Aile birliğine önem verme, Vatanseverlik, Doğa sevgisi, Temizlik ve Sağlıklı olmaya önem verme, Bilimsellik Yardımseverlik, Bağımsızlık, Misafirperverlik” şeklinde yer almıştır.*

4. sınıf Sosyal Bilgiler programının “Kültür ve Miras” öğrenme alanı için Ömer Seyfettin’in Kütük, Topuz, Pembe İncili Kaftan, Ferman, Başını Vermeyen Şehit ve Bir Çocuk Aleko hikâyeleri kullanılabilir. Yine “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” öğrenme alanında verilmesi hedeflenen yardımseverlik değeri için de And, Başını Vermeyen Şehit, Diyet ve Kütük hikâyeleri tamamlayıcı nitelikte olacaktır. “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında verilecek olan Konukseverlik değeri için ise Gizli Mabet hikâyesi kullanılabilir.

Sosyal Bilgiler Programında 5. Sınıf öğrencilerine kazandırılması gereken değerler; “Sorumluluk, Estetik, Doğal çevreye duyarlılık, Çalışkanlık, Akademik dürüstlük, Dayanışma Adil Olma, Bayrağa ve İstiklâl Marşı’na saygı, Tarihsel mirasa duyarlılık şeklindedir

5.Sınıf Sosyal Bilgiler programının “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” öğrenme alanında verilmesi hedeflenen dayanışma değeri için And, Başını Vermeyen Şehit, Diyet ve

Kütük hikâyesi kullanılabilir. “Güç, Yönetim ve Toplum” öğrenme alanı aracılığıyla kazandırılması düşünülen adil olma, bayrağa ve İstiklal Marşı’na saygı değeri için ise Topuz ve Bir Çocuk Aleko hikâyelerinin kullanılması yerinde olacaktır.

İlköğretim okulu sosyal bilgiler öğretim programı 6. sınıfta haftada üçer ders saati olmak üzere 108 saatlik bir ders süresi ve 7. sınıflarda dört saat olmak üzere 108 saatlik bir ders süresi öngörülerek hazırlanmıştır.

Bu dersin eğitim ve öğretiminde “Öğretmen, öğrencileri millî, ahlaki, insanî, manevî, kültürel değerler bakımından besleyici; demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirmede yol gösterici olmalıdır. Ayrıca derse ilişkin konuları sevdirecek roman, tarihî roman, hikâye, hatıra, gezi yazısı, şiir ve fıkra gibi edebî ürünleri okumaya teşvik etmelidir.” (MEB, 2005, s. 6) denilmektedir.

Öğrenme alanları ve ünitelere incelendiğinde,6. ve 7, sınıfta yer alan “ Kültür ve Miras” öğrenme alanı ile ilgili olarak 6.sınıfta “İpek Yolunda Türkler”, 7.sınıfta ise “Türk Tarihinde Yolculuk” üniteleri yer almaktadır. Sosyal Bilgiler dersinin öğretilmesi ile ilgili hususlar dikkate alındığında bu iki ünite de sınıflarda Ömer Seyfettin hikâyeleri hedeflere ulaşma açısından önemli bir yer tutmaktadır.

6-7. Sınıflarda yer alan “Kültür ve Miras” öğrenme alanı için Yazarın Kütük, Topuz, Pembe İncili Kaftan, Ferman, Başını Vermeyen Şehit ve Bir Çocuk Aleko hikâyeleri eğitim materyali olarak kullanılabilir.

Ömer Seyfettin, yüreği vatan ve millet sevgisi ile dolu nitelikli bir nesil yetiştirme gayretiyle makale, şiir ve hikâye tarzında eserler vermiştir. Bilhassa hikâyelerinde verdiği mesajlarla adeta Milli Eğitimin amaçlarına hizmet etmektedir. Dolayısıyla Ömer Seyfettin hikâyeleri öğretmenlerimiz tarafından tüm derslerde eğitim aracı olarak kullanılabilir niteliktedir.

Kaynakça

- Akengin, H.D., Selçuk, B. (2012). *Hikâyelerle sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem.
- Ramazan, A. (2013). *Değer ve değerler eğitimi*. İstanbul: Mostar.
- Akyüz, K. (1995). *Modern Türk edebiyatının ana çizgileri*. İstanbul: İnkılap.
- Akyüz, Y. (1999). *Türk eğitim tarihi*. İstanbul: Alfa.
- Alangu, T. (2010). *Ömer Seyfettin*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Argunşah, H. (2001). *Ömer Seyfettin bütün eserleri makaleler I*. İstanbul: Dergâh.
- Babaoğlan, E. (2007). *Eğitimin toplumsal temelleri eğitim bilimine giriş*. Ankara: Maya Kademi Yayınları.
- Banarlı, N.S. (1971). *Türk edebiyatı*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Başaran, İ.E. (1999). *Eğitime giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Başaran, İ.E. (1996). *Türkiye eğitim sistemi*. Ankara: Yargıcı Matbaası.
- Canan, İ. (2005). *Aile reisi ve baba olarak Hz. Peygamber*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Duymaz, R. (2006). *Ömer Seyfettin çocukluk cenneti Gönen hikâyeleri*. Gönen: Gönen Belediyesi Kültür Yayınları.

- Cunbur, M. (1995). *Doğumunun yüzüncü yılında Ömer Seyfettin*. Ankara: T.T.K Basımevi.
- Ereş, F. (2007). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Maya Kademi Yayınları.
- Ergin, A. (2005). *Eğitimde iletişim*. Ankara
- Ertürk, S. (1972). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Yelken Tepe Yayınları.
- Fidan, N.M. (1993). *Eğitime Giriş*. Ankara: Meteksan.
- Geçgel, H., Sarıcan, E. (2011). *Ömer Seyfettin hikâyelerinde çocuk ve eğitim teması*. Uşak: Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
- Gökçe, B. (1989). *Toplumsal bilimlerde araştırma*. Ankara: Savaş Yayınları.
- Gökçe, F. (1999). 21. *Yüzyılın eşiğinde türk eğitim sistemi ulusal sempozyumu bildiriler kitabı*. Ankara: Tek Işık Yayıncılık
- Helvacı, C. (2007). *Akif eğitim ile ilgili temel kavramlar. Eğitim bilimine giriş*. Ankara : Maya Kademi Yayınları.
- Karavaş, E. (2009). *Ömer Seyfettin hikâyelerinde çocuk ve çocuk eğitimi*. Kars: Yüksek Lisans Tezi.
- Karpat, K. H. (2011). *Edebiyat ve toplum*. İstanbul : Timaş Yayınları.
- Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: Engin Yayınevi.

MEB. (2010). *İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersi (4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar) öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

MEB. (2010). *İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersi (9,10,11 ve 12. sınıflar) öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

MEB. (2004). *İlköğretim sosyal bilgiler ders programı (4. ve 5. Sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

MEB. (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler ders programı (6-7 Sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

MEB. (2005). *İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı ve kılavuzu (1-5. Sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/temkanun-1/temelkanun-1.html>. (2014).

Senemoğlu, N. (2012). *Gelişim öğrenme ve öğretim*. Ankara: Pegem.

Seyfettin, Ö. (2012). *Bütün eserleri*. İstanbul: Parıltı Yayıncılık

Sönmez, V. (2004). *Program geliştirmede öğretmen el kitabı*. Ankara: Anı Yayıncılık

Şengül, A. (2011). *Ömer Seyfettin ve milli kültür*. Gönen: Gönen Gündem Gazetesi Ofset Tesisleri.

Şirin, M. (2000). *Çocuk edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe sözlük*. Ankara: TDK Yayınları

Tezcan, M. (1997). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları

Ülke, M.S. (2007). *Türk eğitim sistemi ve öğretmen yetiştirme, eğitim bilimine giriş*. Ankara: Maya Kademi Yayınları.

Ekler

Ek A: Ömer Seyfettin Hikayeleri

1. KİTAP: FERMAN	2. KİTAP: BOMBA	3. KİTAP: BEYAZ LALE
1. Makul Bir Dönüş	1.Aleko (Bir Çocuk)	1.Teselli
2. Acaba Ne İdi?	2. Gayet Büyük Bir Adam	2.Pembe İncili Kaftan
3. Pamuk İpliği	3. Piç	3.Vire
4. Teke Tek	4.Rütbe	4.Yemin
5. Eleğimsağma	5.Mehmaemken	5.Çirkinliğin Esrarı
6. Birdenbire	6.Ruzname (Balkan Savaşı Günlüğü)	6.Uçurumun Kenarında
7. Devletin Menfaati Uğruna		7.Kesik Bıyık
8. Tos		8.Pireler
9.Koleksiyon		9.Tavuklar
10.Aşk Dalgası		10.İlk Namaz
11.Zeytin Ekmek		11.Muhteri Fantezi
		12.Yeni Bir Hediye
		13.Apandisit
		14.Kumrular
		15.Herkesin İçtiği Su

4. KİTAP: DİYET	5. KİTAP: EFRUZ BEY	6. KİTAP: FALAKA
1.Yüksek Ökçeler	1.Asiller Kulübü (Asilzadeler)	1.Primo Türk Çocuğu
2.Korkunç Bir Ceza	2.Tam Bir Görüş	2.Ayın Takdiri
3.Yükselme	3.Bilgi Bucağında	3.Hürriyet Gecesi
4.Muayene	4.Açık Hava Mektebi	4.Harem
5.Beynamaz	5.İnat	5.Ruzname
6.Kurumuş Ağaçlar	6.Sivrisinek	
7.Üç Nasihat		
8.Çakmak		
9.Külâh		
10.Gurultu		
11.Türbe		
12.Baharın Tesiri		
13.İlk Cinayet		
14.Büyücü		

7. KİTAP: FORSA	8. KİTAP: KAŞAĞI	9. KİTAP: KÜTÜK	10. KİTAP: TOPUZ
1.And	1.Yalnız Efe	1.Ashabı-Kehfimiz	1.Fon Sadriştayn'ın Karısı
2.Hürriyet Bayrakları	2.Aşk Ve Ayak Parmakları	2.Memlekete Mektup	2.Rüşvet
3.Mehdi	3.Mermer Tezgâh	3.Niçin Zengin Olmamış	3.Namus
4.Nakarât	4.Perili Köşk	4.Balkon	4.Acıklı Bir Hikâye
5.Kızılelma Neresi	5.Türkçe Reçete	5.Boykotaj Düşmanı	5.Miras
6.Bir Taksim İki	6.Yüz Akı	6.Cesaret	6.Gizli Mabet
7.Yuf Borusu Seni Bekliyor	7.Horoz	7.Çanakkale'den Sonra	7.Mahcupluk İmtihanı
8.Dama Taşları	8.Hafiften Bir Sada	8.Şefkate İman	8.Nokta
9.İlk Düşen Ak	9.Düşünme Zamanı	9.Bir Hayır	
10.İnsanlık Ve Köpek	10.Deve	10.Keramet	
11.İki Mebus	11.Nezle	11.Antiseptik	
12.Bahar Ve Kelebekler	12.Kazın Ayağı		
13.Bir Vasiyetname			
14.Bir Temiz Havlu Uğruna			
15.Velinimet			